

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут післядипломної освіти

Завідувач кафедри громадського здоров'я
та управління охороною здоров'я

_____ В.А. Огнев

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ОЗДОРОВЛЕННЯМ НАСЕЛЕННЯ
ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК МАСОВОГО СПОРТУ**

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»
освітня програма: «Управління в сфері охорони здоров'я»
спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»

Виконав:

слухач групи ПУА-21

К.А. Павлова

Керівник,

к.мед.н., доц.

О.Є. Вашев

Рецензент

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	
РОЗВИТКОМ МАСОВОГО СПОРТУ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯМ	
НАСЕЛЕННЯ	
	5
1.1 Розвиток масового спорту як спосіб оздоровлення населення та	
об'єкт публічного управління	5
1.2 Механізми публічного управління розвитком масового спорту та	
оздоровленням населення	13
РОЗДІЛ 2 СТАН І ПРОБЛЕМИ З ОЗДОРОВЛЕННЯМ НАСЕЛЕННЯ ТА	
РОЗВИТКОМ МАСОВОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ	
	24
2.1 Результати публічного управління оздоровленням населення	
через розвиток масового спорту	24
2.2 Проблеми зі забезпеченням оздоровлення населення через	
розвиток масового спорту	33
РОЗДІЛ 3 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ	
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОЗДОРОВЛЕННЯМ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРЕЗ	
РОЗВИТОК МАСОВОГО СПОРТУ	
	41
3.1 Адаптація до умов України передового світового досвіду щодо	
оздоровлення населення та розвитку масового спорту	41
3.2 Реалізація комплексу заходів за пріоритетними напрямками для	
подальшого розвитку масового спорту та оздоровлення населення	49
ВИСНОВКИ	60
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	63

ВСТУП

Актуальність проблеми. Практично кожна людина у тій чи іншій мірі потерпає від проблем зі своїм здоров'ям, які відрізняються формами прояву та складністю тощо. Проте подеколи потрібне не лікування (тим більше дороге та тривале), а достатньо оздоровлення, яке забезпечується за рахунок здійснення низки заходів, серед яких чільне місце належить зайняттям масовим спортом. За останні роки в Україні зроблено чимало для розвитку саме масового спорту (побудовані спортивні майданчики, відкриті фітнес-клуби тощо), але донині забезпеченість відповідними локаціями значно поступається рівню розвинених країн світу, а значна частина населення продовжує ігнорувати фізичні навантаження. Тобто наявні, з одного боку, певні успіхи органів місцевого самоврядування у розбудові інфраструктурних об'єктів, а з іншого – недоліки державної пропаганди здорового способу життя. Відтак, питання вдосконалення механізмів публічного управління розвитком масового спорту та оздоровленням населення набуває особливої актуальності, що спонукало автора до проведення відповідного дослідження.

В сучасних умовах над цією проблемою плідно працюють Алікова О. [2; 3], Вавренюк С. [12–16], Гасюк І. [19–23], Докаленко А. [28; 29], Дудчук М. [31–33], Єднак В. [35; 36], Калініченко А. [40–43], Кудлата К. [50; 51], Кузьменко О. [52; 53], Мічуда Ю. [60; 62], Нікітенко С. [67–72], Скачедуб Н. [86; 87], Шевчук І. [102; 103] та інші вчені.

Мета та завдання дослідження: на основі дослідження діючих в Україні механізмів публічного розвитку масового спорту та оздоровленням населення обґрунтувати основні напрями їх вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

– з'ясувати сутність і значення розвитку масового спорту як способу оздоровлення населення як об'єкту публічного управління;

- дослідити діючі механізми публічного управління розвитком масового спорту та оздоровленням населення;
- оцінити результативність публічного управління розвитком масового спорту та оздоровленням населення;
- систематизувати сучасні проблеми зі забезпеченням оздоровлення населення та розвитку масового спорту;
- виокремити для подальшої адаптації до умов України передовий світовий досвід щодо оздоровлення населення та розвитку масового спорту;
- запропонувати для реалізації комплекс заходів за пріоритетними напрямками для подальшого оздоровлення населення та розвитку масового спорту.

Об'єктом дослідження є розвиток масового спорту та оздоровлення населення.

Предметом дослідження є публічне управління оздоровленням населення через розвиток масового спорту.

Методи дослідження. абстрактно-логічний – для теоретичних узагальнень і формування висновків; аналізу та синтезу – для оцінки параметрів розвитку сфери охорони здоров'я; статистичних порівнянь – для дослідження результативності публічного управління розвитком масового спорту та оздоровленням населення.

Практичне значення результатів дослідження полягає в поглибленні існуючих уявлень про застосування механізмів публічного управління розвитком масового спорту та оздоровленням населення.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МАСОВОГО СПОРТУ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯМ НАСЕЛЕННЯ

1.1 Розвиток масового спорту як спосіб оздоровлення населення та об'єкт публічного управління

Здоров'я – дорогоцінний дар, який людина одержує від природи [108]. Здорове покоління – запорука процвітаючого суспільства [59]. Останніми роками простежується погіршення стану здоров'я населення України. Зростає гостра та хронічна захворюваність, погіршуються показники фізичного та нервово-психічного розвитку, зменшується частка здорових серед народжених живими, з'являються нові захворювання, як наслідок, такий стан здоров'я є загрозовим для ефективного розвитку суспільства [18]. Нині питання зростання здорової нації стоїть особливо гостро, адже погана екологія, недостатній рівень економічної забезпеченості, зменшення рухової активності, зумовлене великим навчальним навантаженням, упровадження комп'ютерних технологій у повсякденний побут негативно впливають на стан здоров'я дітей та підлітків. Переважна більшість із них в Україні мають відхилення в стані здоров'я, близько половини – незадовільну фізичну підготовленість [28].

Урбанізація, зміни в структурі харчування, розповсюдження автомобіля, НТП і пов'язані з ним зміни життя, призвели до зайнятості великої кількості людей «сидячою» роботою, яка не потребує значних фізичних зусиль, а це спричинило значне зростання «хвороб цивілізації». Біологічні особливості людського організму такі, що для нормального функціонування він потребує, крім іншого, і регулярних фізичних навантажень [94]. Обмеження фізичної активності призводить до зниження якості здоров'я, що розуміється як здатність адаптації до мінливих умов існування людини [108]. Упродовж останніх років простежуємо тенденцію щодо погіршення фізичних показників

молоді. Стан здоров'я людини залежить від багатьох чинників (екологічних, соціально-економічних і психологічних [59]), однак серед тієї частини процесів, якими може свідомо керувати сама людина, рухова активність має вирішальне значення. Винятковий вплив фізичної активності на людський організм обумовлюється її значенням як чинника природної діяльності людини. Активний відпочинок виявляється не лише під час переключення навантаження на інші м'язові групи, а й у разі виконання тієї самої роботи, але з меншою інтенсивністю. Заняття фізичними вправами, побудоване з урахуванням принципів оздоровчого фізичного тренування, дозволяє оптимізувати фізіологічні процеси в організмі, рівномірно розподілити витрачену енергію після фізичної праці, стимулюючи процеси відновлення [11]. Це сприяло виникненню та популяризації заняттям оздоровчим спортом [94].

Життя населення більшою чи меншою мірою пов'язані зі спортом: діти та молодь – займаються фізичною культурою у навчальних закладах, порівняно незначна частина населення – професійним спортом, а решта – **масовим спортом** – найменш витратним і найбільш ефективним засобом форсованого фізичного й морального оздоровлення нації, покликаним забезпечити формування фізичних, естетичних і моральних якостей людської особистості, профілактику захворювань, фізичної та психоемоційної рекреації й реабілітації людини, об'єднання сім'ї, організації дозвілля [70]; специфічною формою фізичної культури, діяльність якої полягає в досягненні, виявленні й порівнянні граничних фізичних і психологічних можливостей людини в процесі виконання різноманітних вправ [15]; невід'ємною часткою духовного, інтелектуального, фізичного буття людини, яка забезпечує повноцінний та гармонійний розвиток особистості, сприяє підвищенню якості та рівня життя [50].

Нині любов до спорту (у т.ч. масового) – необхідна умова для підтримки здоров'я. Не обов'язково бути рекордсменами, але сам рух і нехай невеликий, але все ж подолання себе завжди є те, що допомагає в житті зберігати бадьорість, волю і оптимізм [74]. Спорт справляє багатоплановий вплив на всі сторони життєдіяльності суспільства, вирішує завдання збереження здоров'я,

створення й розвитку духовних, моральних і культурних цінностей, а також відіграє важливу роль у розвитку цивілізації й економіки [32]. Масовий спорт займає особливе місце в суспільному розвитку: перетворюються в одну із самих великих і важливих сфер людської діяльності, що тісно переплетена з усіма іншими сферами громадського життя – економічною, політичною, соціальною, духовною [2]. Місце масового спорту в житті суспільства багато в чому визначається тією роллю, що відіграють у суспільному розвитку фізичне здоров'я, знання людей, їхня фізична дієздатність, уміння й навички, можливості розвитку своїх професійних й особистісних якостей [3]. Отож, мета занять різними видами масового спорту – зміцнити здоров'я, поліпшити фізичний розвиток, підготовленість та активно відпочити [36]. Розуміння того, що майбутнє будь-якої країни обумовлюється здоров'ям членів суспільства, зумовило посилення ролі масового спорту в діяльності зі зміцнення держави й суспільства, активного використання їх засобів у підтримці й зміцненні здоров'я населення [80]. Рівень розвитку масового спорту та їх місце в житті людей, з одного боку, завжди залежать від конкретних форм виробництва, суспільних відносин, стану науки та культури [69], а з іншого – визначає поведінка людини в навчанні, на виробництві, в побуті, в спілкуванні, сприяє рішенню соціально-економічних, виховних й оздоровчих завдань [45]. Розвиток масового спорту – показник не тільки соціального прогресу, але й одна з умов росту продуктивності праці, поряд із такими чинниками як НТП, підвищення кваліфікації та організації праці [68].

До специфічних функцій масового спорту належать: виховна, оздоровча [56; 57; 72], рекламна, рекреаційна, реабілітаційна [56; 57], фізкультурно-оздоровча, фізкультурно-реабілітаційна, спортивно-оздоровча [62], політична, соціалізації [56], освітня [72], соціоемоційна, соціальної мобільності [57].

До масового спорту значна частина населення долучається ще в шкільні роки, а в деяких видах спорту – у дошкільному віці [36]. Масовий спорт має на меті здоров'я нації в цілому й забезпечення працездатності, а тим самим – підвищення якості життя всіх груп населення. Вона дає реальну віддачу

внаслідок підвищення дієздатності населення, зниження витрат на охорону здоров'я, забезпечення більш ефективної підготовки підростаючого покоління до праці й військової служби [2]. Спортивні громадські рухи зближують особисті й суспільні інтереси, формують здоровий морально-психологічний клімат у різних соціально-демографічних групах населення, особливо в молодіжному середовищі [70]. Основним змістом масового спорту є раціональне використання людиною рухової діяльності як фактору підготовки до життєвої практики, оптимізації свого фізичного стану і розвитку [36].

Найбільш важливими **мотивами занять населення масовим спортом** є: бажання самореалізуватися, знайти себе, довідатися про свої можливості, бажання удосконалювати своє тіло, свої фізичні можливості, створення певних особистісних якостей і бажання бути переможцем, перевершити інших [56] та, зрештою, **оздоровитися** – застосувати комплекс спеціальних заходів медичного, гігієнічного, соціального, виховного і спортивного характеру [76], що спрямовані на поліпшення та зміцнення стану фізичного, соціального та психічного здоров'я населення [40; 76], загартування організму [48], профілактику захворювання, заняття їх спортом [40], формування навичок здорового способу життя [40; 83], формування турботливого ставлення до власного здоров'я [83].

Оздоровча діяльність передбачає не силові вправи та не інтенсивну аеробну роботу в тренажерному залі, а елементарні рухи на свіжому повітрі для підтримання на високому рівні свого фізичного стану. Усі дії, які людина виконує для досягнення цієї мети, утворюють оздоровчі системи – комплекс усвідомлених доцільних дій, спрямованих на збереження, зміцнення та відновлення здоров'я [108].

Масовий спорт та оздоровлення дає можливість зменшити захворюваність дітей, підлітків і молоді на 10–15 %. Також практика показує, ці види діяльності є ефективним засобом профілактики асоціальної поведінки у молодіжному середовищі. Це позитивно позначається на зменшенні дитячої злочинності й споживанні наркотичних засобів. Крім того, забезпечує змістовніше дозвілля

активного населення [45]. Зберегти і зміцнити здоров'я населення (особливо, дітей та молоді) є надзвичайно важливим, оскільки, з одного боку, близько 75 % хвороб дорослих є наслідком умов життя у дитячому та юнацькому віці [100], а з іншого – більшість хвороб є набутими унаслідок недоліків «дорослого життя» (нехтування принципами здорового способу життя, побутовий та/чи професійний травматизм тощо).

Визначальною рисою оздоровлення населення є його поліфункціональний характер, що надає змогу виокремити наступні функції:

- економічна – зростання основних макроекономічних показників, вирівнювання платіжного та торговельного балансів; податкові надходження до бюджетів різних рівнів; залучення інвестиційних ресурсів у сферу;

- інтеграційна – сприяння входженню країни у світові інтеграційні процеси, залучення іноземного капіталу у формі інвестиційних ресурсів, зближення культур і народів;

- політична – стимулювання політичних відносин між державами при укладанні різних документів про співпрацю в сфері дитячого оздоровлення;

- просвітницько-виховна – пізнання власної історії; виховання патріотизму, любові до рідного народу, духовне збагачення;

- соціальна – набуття соціального досвіду, і водночас, позитивний вплив на ринок праці через створення нових робочих місць, можливість реалізації підприємницьких здібностей у сфері оздоровлення, розвиток інфраструктури;

- рекреаційна – відновлення фізичних і психоемоційних сил дитини, що підвищує продуктивність навчання, розвиток спортивних напрямів туризму;

- культурна – відродження та збереження народних традицій, стимулювання проведення фестивалів, концертів, конкурсів тощо [40].

Наявна система охорони здоров'я не може зупинити процес хронічних захворювань. Сталість несприятливих тенденцій у стані здоров'я населення вимагає нових рішень щодо організації його оздоровлення [28]. За останні роки стала особливо помітною поява інтересу до занять різними видами спорту та рухової активності для відпочинку й відновлення сил [74], але це має позитивні

результати лише тоді, коли буде викликати емоційне задоволення від таких занять [89]. Тренування може називатися оздоровчим, якщо проходить на позитивному психоемоційному фоні, сприяє зняттю стресів і розслабленню психіки, викликаючи стан заспокоєння і комфорту [96]. Для досягнення та підтримки форми потрібно займатися спортом і фізичними вправами, які забезпечують чотири головних аспекти фізичного здоров'я: витривалість, гнучкість, силу та нормальне функціонування серцево-судинної системи [100]. Соціальний ефект від зайняття масовим спортом матиме місце за умови, якщо достатній рівень рухової активності матиме понад 30 % громадян [84].

Для цього використовують різні форми організації рухової активності та види масового спорту, які враховують потреби й можливості людини, а саме:

– **легка атлетика** – найбільш масовий вид спорту, що сприяє всебічному фізичному розвитку людини [87], має важливе оздоровче значення, адже заняття в основному проводяться на свіжому повітрі з поєднанням природних факторів; при масових заняттях оздоровчим бігом важливий не результат, а задоволення, отримане від самого процесу тренування на свіжому повітрі, що допомагає абстрагуватися від звичайних побутових турбот [108]; заняття ходьбою і бігом найбільш доступні у технічному відношенні види циклічних вправ [45; 64], адже незалежні від обладнаних спортивних баз [87];

– **плавання** – один із найбільш популярних видів спорту, яким можуть займатись всі бажаючі, незалежно від віку, статі й фізичних можливостей; це відмінний засіб оздоровлення й відновлення організму [88]; позитивний оздоровчий ефект має плавання з дельфінами (**дельфінотерапія**);

– **баскетбол, волейбол, футбол** – ігрові види масового спорту, які дуже популярні серед населення, і зайняття якими (без фанатизму) може сприяти їхньому оздоровленню;

– **теніс** – розв'язання проблеми реалізації потенційних можливостей організму [60] та оздоровлення населення;

– **бадмінтон** – вид спорту, яким населення активно займається як для відпочинку, так і для оздоровлення;

– **оздоровчий хортинг** – система спеціально підібраних фізичних вправ і науково розроблених методичних положень, спрямованих на вирішення завдань всебічного фізичного розвитку і оздоровлення людини [37] підвищення її фізичної підготовленості та функціонального стану організму [44];

– **фітнес-програми** – комплекс вправ, які носять аеробний характер [7] й поєднують елементи спортивної гімнастики танцю й музики [46; 97]; світова метафора абсолютного здоров'я та соціального успіху особистості [82]; високоефективна система оздоровчих занять, спрямована на формування належного біологічного потенціалу здоров'я, гармонійного фізичного розвитку, зміцнення стану здоров'я, підвищення результатів навчальної/професійної діяльності [64]; покращання фізичного [64; 89] й емоційного стану особистості, попередження виникнення захворювань і фізичну реабілітацію [89];

– **аквафітнес (аквааеробіка, гідроаеробіка)** – відмінний спосіб зарядитися енергією і приємно провести час на заняттях; показана людям будь-якого віку, статі та комплекції, завдяки відсутності великих навантажень і орієнтації на оздоровлення та профілактику деяких захворювань [71];

– **аеробіка** – приваблює емоційністю, доступністю та різноманітністю засобів, напрямів, можливістю демонстрації фізичних здібностей у показових виступах, що підвищує самооцінку, впевненість в рухах та ін. [104];

– **фізкультурно-спортивні заходи** у загальноосвітніх навчальних закладах і пришкільними закладами оздоровлення для дітей і молоді [10]: спортивні свята і змагання (шкільні, спільно з батьками, районні) [81; 83].

При цьому **оздоровлення** є специфічним об'єктом **публічного управління** – організуючим і регулюючим впливом органів публічної влади на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість і поведінку громадян з метою залучення їх до активної рухової діяльності під час дозвілля [84], адже ці послуги мають задовольняти потреби населення та сприяти зміцненню його здоров'я підростаючого покоління, що, зрештою, сприятиме досягненню позитивних соціальних (демографічних), економічних та інших ефектів.

Державне управління сферою дитячого оздоровлення реалізується через державну політику – цілеспрямовану діяльність державних, суспільних і приватних структур із розробки і реалізації методів, механізмів й інструментів дії правової, економічної, соціальної та іншого характеру з метою зміцнення здоров'я дитячого населення шляхом:

- удосконалення системи оздоровлення дітей;
- сприяння модернізації їх інфраструктури відповідно до сучасних умов;
- забезпечення державних гарантій щодо доступності та якості оздоровчих послуг;
- збереження та розвитку мережі дитячих оздоровчих закладів [40].

Збереження здоров'я населення, відновлення їхніх життєвих сил шляхом організації якісного, повноцінного оздоровлення є найважливішим напрямом державної політики. Адже вкладаючи ресурси у збереження та відновлення здоров'я населення (передусім, дітей), держава готує покоління активних громадян, забезпечує якість і зростання людського капіталу, зміцнює майбутні продуктивні сили [43].

Сфера спорту специфічна: в одних секторах здійснюється пряма державна підтримка та регулювання, в інших – діють суто ринкові відносини, в третіх – робота ведеться через громадські та некомерційні організації. Одним із головних суб'єктів культурної політики є держава. Вона володіє найбільшим обсягом ресурсів у цій сфері, а також має різноманітні управлінські й владні важелі та структури [32]. Саме визнання з боку державної влади того факту, що спосіб життя населення України у нерозривному поєднанні зі станом масового спорту (який є незадовільним) становлять загрозу для всієї держави в цілому [33] є позитивним знаком, який вказує на розуміння проблеми [78]. Особливо така підтримка необхідна на рівні територіальних громад сіл, селищ і міст – дієздатних і соціально-активних суб'єктів [71]. При цьому слід розмежовувати у межах уповноважених інституцій публічне управління розвитком спорту вищих досягнень і масового спорту [84].

Значущість публічного управління у сфері оздоровлення має подвійну спрямованість. Так, уповноважені органи публічної влади мають забезпечити гідний рівень оздоровлення громадянам задля поліпшення демографічної ситуації та оновлення трудових ресурсів країни, а також створити конкурентоспроможні умови оздоровлення у межах певної країни. Означене, своєю чергою, дозволить розширити число осіб, які оздоровилися, а з тим – залучити додаткові кошти до Державного та місцевих бюджетів [90].

Неухильний інтерес і, за необхідності, координація й контроль із боку органів державного управління щодо проблем масового спорту, зацікавлення органів місцевого самоврядування в реалізації програм розвитку масового спорту – запорука позитивної динаміки даної сфери [71], а також розбудови інфраструктури відповідних територій і покращання якості життя її населення. При цьому не слід забувати про участь неурядових організацій [73].

Зрештою слід зазначити, що залучення населення до зайняття масовим спортом (більшість з них, водночас, належать до професійних видів спорту) сприяє його оздоровленню, то це підвищує суспільну значущість цього

1.2 Механізми публічного управління розвитком масового спорту та оздоровленням населення

Для забезпечення розвитку масового спорту та оздоровлення населення застосовуються відповідні механізми публічного управління – системну діяльність органів публічної влади шляхом застосування сукупності методів, засобів, важелів впливу із дотриманням наріжних принципів управлінської діяльності відповідно до функцій і владних повноважень [102]; методологічну сукупність взаємопов'язаних й узгоджених за цільовим спрямуванням адміністративних, економічних і правових методів, засобів, інструментів, важелів спрямованих на формування, розподіл, використання ресурсів, призначених забезпечити функціонування та розвиток масового спорту та

оздоровлення населення [101]; застосування органами публічної влади системи законодавчих нормативно-правових актів, спрямованих на коригування, впорядкування, підвищення ефективності економічної діяльності суб'єктів господарювання цієї сфери [20].

Основні завдання публічного управління розвитком масового спорту та оздоровленням населення полягають у реалізації науково обґрунтованої системи оздоровлення всіх верств населення, широкому його залученні до систематичних занять масовим спортом [19], капіталовкладення у здоров'я та відпочинок населення (у т.ч. молодого покоління) [18]; залучення іноземних інвестицій задля вдосконалення існуючого комплексу оздоровлення населення та його зайняття масовим спортом [90]; здійснення аналізу діяльності суб'єктів господарювання цієї сфери й розроблення заходів, спрямованих на підвищення ефективності їхньої діяльності; здійснення обов'язкової сертифікації послуг, пов'язаних з оздоровленням; забезпечення раціонального та збалансованого використання потенціалу для зайняття масовим спортом та оздоровленням населення [92]; зміцнення здоров'я населення, сприяння нормальному розвитку і загартовуванню; розвиток мотивації інтересу до занять масовим спортом; сприяння формуванню навичок з занять спортом [29]; створення сприятливих умов для оздоровлення та розвитку масового спорту; безпосередня організація занять масовими видами спорту та оздоровлення населення; законодавча та нормативно-правова база, підготовка кадрів, наукова робота, будівництво та утримання спортивних споруд, установа необхідних економічних й інших преференцій [84].

Форми публічного управління оздоровленням населення та розвитком масового спорту: усебічний розвиток цієї сфери за рахунок розвитку суб'єктів господарювання усіх форм власності; підготовка фахівців сфери за рахунок бюджетних коштів; державне фінансування проведення наукових досліджень з проблем оздоровлення населення та розвитку масового спорту; надання пільг «первинним» і «вторинним» споживачам, а також виробникам оздоровчих і спортивних послуг; стимулювання розвитку сегментів ринку цих послуг [62].

Публічне управління оздоровленням населення та розвитком масового спорту ґрунтується на таких принципах:

- рівності прав кожної людини на оздоровлення та зайняття масовим спортом;
- визнання пріоритетним у діяльності органів публічної влади здійснення заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я населення шляхом організації його оздоровлення та зайняття масовим спортом;
- створення оптимальних умов для безпечного та ефективного перебування населення у закладах оздоровлення і на спортивних майданчиках;
- надання пільг незахищених верствам населення у доступі до послуг з оздоровлення та зайняття масовим спортом;
- створення умов для зміцнення фізичного, соціального та психічного здоров'я населення шляхом належної організації його оздоровлення і зайняття масовим спортом;
- адресності соціальної допомоги, що надається з державного і місцевих бюджетів для оздоровлення та зайняття масовим спортом населення [76];
- формування у населення цілісного й позитивного ставлення до оздоровлення та зайняття масовим спортом;
- надання змоги здійснювати розвиток різноманітних форм співпраці всіх стейхолдерів на основі самовизначення видів діяльності;
- залучення населення до оздоровчо-виховного процесу з урахуванням їх індивідуальних і психофізіологічних особливостей [91].

За формою впливу механізми (методи) публічного управління (у т.ч. в досліджуваній царині) поділяються на прямі (безпосереднього впливу) та непрямі (опосередкованого впливу); за способом управління: адміністративні, економічні, інституційні (правові), інституціональні, організаційні, соціально-психологічні. Механізми мають одночасно різні класифікаційні ознаки.

Адміністративні механізми (методи) публічного управління полягають у застосуванні заборон, дозволів і примусу (квотування, ліцензування, реєстрація і облік, патентування); натомість непрямі механізми (методи) управління

характеризуються опосередкованим впливом на розвиток економічного базису цій системи (адресна допомога, бюджетне фінансування, надання субсидій, виділення дотацій, пільгове кредитування та оподаткування, регулювання цін і тарифів [15]. Також адміністративними є способи владної мотивації, які ґрунтуються на примусі чи на можливості застосування примусу, переконанні для належного виконання відповідними посадовими особами покладеного на них кола функціональних обов'язків і владних повноважень, спрямованих на вирішення заздалегідь визначених завдань; проведення контролю й нагляду відповідними органами; встановлення стандартів (наприклад, щодо спорядження та обладнання для занять спортом); встановлення обов'язковості вчинення певних дій (ліцензування фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності); здійснення реєстраційних дій щодо легітимації підприємств-виробників спортивного інвентарю; прями приписи алгоритмів діяльності (вимоги положень загально-організаційного характеру, посадові інструкції, регламенти, накази, постанови, розпорядження, правила) [107]; введення посад інструкторів з фізичної культури та масового спорту при домоуправліннях, підприємствах та організаціях, розробку й затвердження штатів рад фізичної культури та масового спорту, впорядкування проєктно-кошторисної справи по спорудах для занять масовим спортом, розробку й прийняття положень про державні комітети фізичної культури та масового спорту тощо [42].

Економічні механізми передбачають стимулювання персоналу до підвищення рівня професійної діяльності, розвитку ініціативності у вирішенні поставлених завдань, креативності, застосуванні інноваційних технологій, перманентному самовдосконаленні й підвищенні рівня фахової компетенції. До таких механізмів відносять: стимулювання через оплату праці, надання пільг в оподаткуванні доходів фізичних осіб, компенсаційних виплат, матеріальній допомозі, виділення коштів спрямованих на вирішення соціальних проблем, коштів на оздоровлення, преміювання, встановлення надбавок за інтенсивність, трудовий стаж, особливі заслуги, впровадження іменних стипендій і грантів [106]; прогнозування, індикативне планування, конкурентна політика, державне

регулювання, вплив на ринкове ціноутворення, грошово-кредитна й фінансова політика, податкова політика, економічне стимулювання [107]; застосування інструментів фінансового регулювання, надання податкових пільг спортивним товариствам, звільнення рад фізичної культури від місцевого податку з будівель і від орендної плати за земельні ділянки, здійснення відрахувань на виховну та фізкультурно-масову роботу з дітьми в домоуправліннях [42]. Цей механізм має застосовуватися на всіх рівнях управління: національному, регіональному, міжрегіональному, місцевому [8]. Понад 50 % фінансування масового спорту (у неприбуткових фізкультурно-спортивних організаціях і у закладах освіти) припадає на місцеві бюджети [9].

Для забезпечення оздоровлення населення та розвитку вітчизняного масового спорту необхідний відповідний інституціональний механізм – певну сукупність органів публічного управління. Провідною інституцією, яка уповноважена формувати та реалізовувати публічну політику щодо розвитку масового спорту є Міністерство молоді та спорту України. При цьому не варто нехтувати фрагментарною роллю інших органів публічної влади: Міністерство освіти і науки (забезпечує розвиток масового спорту в системі освіти; координує літнє оздоровлення дітей); Міністерство охорони здоров'я України (забезпечення діяльності дитячих оздоровчих закладів, дотримання їх прав та обов'язків); Міністерство аграрної політики (сприяє розвитку масового спорту серед сільського населення); відділи охорони здоров'я, відділи у справах національностей, управління у справах сім'ї та молоді, освіти (забезпечення гарантій та реалізації прав дитини в сфері організації дитячого оздоровлення; впровадження порядку надання оздоровчих послуг; створення сприятливих умов для якісного оздоровлення). Створювані органами публічної влади відділи й управління фізичної культури та масового спорту, що виступають від її імені, наділені владними (виконавчо-розпорядницькими) повноваженнями [3]. Важливим моментом є взаємодія і партнерство органів публічної влади з громадськими об'єднаннями: союзами, асоціаціями, фондами тощо, постійно виникають питання взаємодії, координації діяльності, які вирішуються залежно

від мобільності та професійності зацікавлених сторін. Необхідне визначення окремого структурного підрозділу у системі виконавчої влади, який би координував таку діяльність і був повна відповідальний за її результати [43]. До компетенції виконавчих органів місцевого самоврядування належить управління закладами масового спорту та оздоровчими закладами, організація їхнього матеріально-технічного та фінансового забезпечення; створення сприятливих умов для занять масовим спортом за місцем проживання населення та в місцях масового відпочинку [71].

Збереження та розвиток традицій здорового способу життя й масового спорту неможливі без їх належного нормативно-правового забезпечення [17], - **правового механізму**, основними завданнями якого є: формування основних засад державної політики щодо розвитку масового спорту; створення системи відповідних державних органів фінансового, інформаційного, матеріально-технічного, кадрового забезпечення розвитку масового спорту; розробка, нормативне закріплення та забезпечення впровадження загальнодержавних програм популяризації масового спорту у виробничій, навчально-виховній та соціально-побутовій сферах; розширення обсягу державного фінансування затрат на програми розвитку масового спорту [76]; ухвалення законодавчих і нормативних документів, рішень державних органів; розвитком інфраструктури з урахуванням специфічних умов різних регіонів країни; упровадженням організаційно-практичних заходів для вдосконалення й поліпшення організації, підвищення ефективності роботи; створенням спеціальних фондів створенням мережі центральних і місцевих органів управління з визначенням їх повноважень і відповідальності; налагодженням вертикальних і горизонтальних зв'язків між суб'єктами; розробкою та реалізацією цільових комплексних програм [86].

Правовий механізм публічного управління складається з низки нормативно-правових актів, спрямованих на покращання стану масового спорту відповідно до державної політики, юридичне закріплення управлінських відносин, забезпечення вільної дії адміністративних механізмів тощо [20]. Для

регламентних норм, як і для національного законодавства, характерна певна ієрархія. Норми, прийняті національними спортивними федераціями, не повинні суперечити нормам міжнародних спортивних федерацій [31]. Можливість якісних змін щодо розвитку масового спорту в Україні нині багато у чому обумовлюється рівнем реалізації чинної нормативно-правової бази [7]:

- Конституція України – держава зобов'язана дбати про розвиток масового спорту;

- Бюджетний Кодекс України передбачає: перелік видатків державного бюджету на реалізацію національних програм з розвитку масового спорту; спрямування коштів місцевих бюджетів на реалізацію регіональних/місцевих програм з розвитку масового спорту;

- Закони України «Про фізичну культуру і спорт» – передбачено основні засади формування і забезпечення реалізації державної політики щодо розвитку масового спорту; інституціональне та ресурсне забезпечення розвитку масового спорту; порядок залучення і використання позабюджетних коштів для розвитку масового спорту; упорядкування фінансово-господарської діяльності закладів масового спорту;

- Закони України «Про центральні органи виконавчої влади» – передбачено порядок формування центрального органу виконавчої влади та його територіальних представництв, які уповноважені забезпечити розвиток сфери масового спорту; територіальні представництва можуть утворюватися в областях, районах, містах обласного значення, Києві, районах у містах; повноваження міжрегіональних інституцій поширюються на декілька адміністративно-територіальних одиниць;

- Закони України «Про місцеві державні адміністрації» – передбачено порядок управління закладами масового спорту та їхнє ресурсне забезпечення; сприяє роботі фізкультурно-спортивних організацій та проведенню спортивних змагань;

- Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні» – передбачено порядок виконання власних (управління закладами масового спорту та їхнє

ресурсне забезпечення) і делегованих (надання найменш забезпеченим верствам населення права на безкоштовне/пільгове користування об'єктами масового спорту) повноважень органів місцевого самоврядування у сфері розвитку масового спорту;

– Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» – наведено класифікацію дитячих закладів, які опікуються оздоровленням населення (дітей);

– Указ Президента України «Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні» – наголошено, що розвиток масового спорту є одним із пріоритетів державної політики соціалізації та оздоровлення населення;

– Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту» – конкретизовано пріоритетні напрями діяльності: підтримка й розвиток національних традицій та формування нових мотивацій щодо реального розвитку масового спорту; удосконалення ресурсного забезпечення інституцій масового спорту; залучення різних груп населення до регулярних і повноцінних занять масовим спортом;

– Указ Президента України «Про затвердження Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації»» – передбачено розширення фінансування масового спорту та фізкультурно-масових заходів шляхом виділення додаткових коштів із державного бюджету;

– Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки» – унормовує питання оздоровлення окремих верств населення (передусім, дітей і молоді);

– Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх»» – затверджено статус означеної інституції як однієї з провідних локацій для популяризації і розвитку спорту для всіх;

– Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007–2011 роки» – передбачає цільове фінансування з державного та місцевих бюджетів державної програми розвитку масового спорту;

- Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки» – передбачає цільове фінансування з державного та місцевих бюджетів чергової державної програми розвитку масового спорту;
- Розпорядження Кабінету Міністрів «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми оздоровлення та відпочинку дітей на період до 2015 року» – передбачено вдосконалення цієї сфери, забезпечення державних гарантій щодо доступності та якості відповідних послуг;
- Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання та масового спорту в дошкільних, загальноосвітніх і професійно-технічних закладах України» – визначено порядок функціонування фізкультурно-оздоровчі клубів й інших форм у загальноосвітніх навчальних закладах;
- розпорядження облдержадміністрації «Про організацію літнього відпочинку та оздоровлення» – унормовано порядок оздоровлення дітей;
- рішення обласної ради «Про затвердження Програми з підтримки і функціонування діючих, відновлення закритих і будівництва нових дитячих закладів оздоровлення і відпочинку на 2014–2020 роки» – передбачає можливість забезпечення відпочинку в літній період більшої кількості дітей у закладах оздоровлення та відпочинку за одну зміну, а також започатковує їхнє пристосування для цілорічної діяльності [75];
- рішення Харківської обласної ради «Про затвердження комплексної обласної програми «Здоров'я Слобожанщини» на 2021–2022 роки»;
- наказ Департаменту освіти і науки облдержадміністрацій «Про затвердження заходів щодо організації змістовного дозвілля, відпочинку та оздоровлення дітей областей влітку» – унормовано порядок оздоровлення дітей у літній період [29];
- рішення районної ради «Про затвердження та виконання протягом 2019–2022 років цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту» – передбачає сприяння розвитку масового спорту;

– рішення міської ради «Про затвердження Міської програми оздоровлення та відпочинку дітей і учнівської молоді на 2021–2025 роки» – передбачає покращання умов оздоровлення населення; вироблення ефективних механізмів забезпечення населення оздоровчими послугами [61];

Отож, норми, нормативні приписи, що виступають як первинний елемент системи правового регулювання й встановлюють мету, завдання, принципи й соціальні функції масового спорту, права; компетенція органів управління, адміністрації й посадових осіб установ та організацій масового спорту [72].

Організаційний механізм управління – врегульовує питання, пов'язані з діяльністю добровільних спортивних товариств, державною організацією охорони здоров'я населення, що займалися масовим спортом, поліпшенням стану спортивної роботи у закладах освіти [20]. Державна цільова соціальна програма оздоровлення й відпочинку дітей та розвитку мережі дитячих оздоровчих закладів передбачає виконання таких основних завдань: ремонт існуючих, й будівництво й відкриття нових закладів оздоровлення; забезпечення доступу до якісних послуг з оздоровлення населення як запоруки збільшення (у т.ч. пільгового) контингенту; удосконалення мережі закладів оздоровлення, реконструкція та відновлення їхньої роботи. Витрати на цю програму становитимуть € 3,026 млрд, тобто € 605 млн на рік [49]. Застосування цього механізму забезпечує **організаційна структура публічного управління** – сукупність відносин між ланками апарату управління, організаційних зв'язків між ними, які перебувають у такій декомпозиції, яка забезпечує найбільш оптимальнішу взаємодію та координацію між ними і спроможна забезпечити позитивну динаміку розвитку та повсякденне функціонування галузі [20]. Керуючий вплив органів публічного управління не уникати дублюючого характеру, їх повноваження не можуть перетинатися на шкоду інтересам керованих суб'єктів. Механізм спільного вироблення підходів до вирішення проблем оздоровлення та зайняття масовим спортом підтверджує перехід від вертикальної моделі управління до договірної і відкриває перед

суб'єктами ширші можливості в самостійному пошуку засобів і прийомів управління [71].

Соціально-психологічний механізм передбачає цілеспрямований вплив на мотиваційно-ціннісну сферу персоналу: формування позитивної мотивації шляхом навіювання, ідеомоторне тренування, психоемоційна гігієни, власного прикладу, нейролінгвістичне програмування, формування ціннісних установок і переконань через механізм соціальної значущості реалізації завдань розвитку масового спорту, впровадження змагально-результативного методу в практичну діяльність колективу, застосування основних концептуальних положень управління конфліктами в організації [15].

Зважаючи на широку роздробленість оздоровчих закладів й те, що більшість з них є приватними, тому єдиний план дій щодо ефективного функціонування цього комплексу слід розробляти, впроваджувати й контролювати на рівні державного та місцевих апаратів публічної влади [90] з використанням переважно опосередкованих засобів впливу.

Підбиваючи проміжний підсумок, слід зазначити, що наразі науковцями і практиками сформовано комплекс механізмів публічного управління розвитком масового спорту та оздоровленням населення, які використовуються почасти «паралельно» з урахуванням наявної ситуації (проблем і доступних ресурсів, для їх вирішення) на конкретній території.

РОЗДІЛ 2

СТАН І ПРОБЛЕМИ З ОЗДОРОВЛЕННЯМ НАСЕЛЕННЯ ТА РОЗВИТКОМ МАСОВОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ

2.1 Результати публічного управління оздоровленням населення через розвиток масового спорту

Будь-яка діяльність має свої результати. Не є виключенням і предмет даного дослідження що знаходить своє відображення у змінах параметрів залучення населення до оздоровлення та зайняття масовим спортом.

У 2003 р. розпочата реалізація проєкту зі створення та функціонування центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», завдяки чому лише упродовж перших 5 років чисельність таких центрів зросла з 39 [46] до 224, з яких: 1 – всеукраїнські, 23 – обласні, 128 – міські, 4 – районні у містах, 46 – районні та 23 – селищні [39], а працювалося понад тисячу фахівців. За їхньої активної участі щорічно проводиться близько тридцяти всеукраїнських заходів, до яких залучено понад 50 тис. волонтерів і майже 2 млн учасників (тобто, за рахунок осіб, які раніше лише епізодично брали участь у таких заходах, вдалося підвищити рівень залучення дорослого населення до масового спорту з 21 до 44 %) [46]. Загальна кількість спортивних клубів в Україні становить 10,2 тис. од. (фактично 2,4 заклади на 10 тис. населення, при нормі 5,0), найбільша кількість з яких припадає на Житомирську, Київську, Львівську, Рівненську, Сумську та Хмельницьку області [39].

До того ж, розвитку масового спорту (зокрема, легкої атлетики та бадмінтону) активно сприяють міжнародні спортивні федерації:

– програма «Дитяча легка атлетика IAAF» (з 2005 р.) дозволила набутися легкій атлетиці статусу масового спорту №1 [36] за рахунок проведення заходів (змагання у формі багатоборства) між командами (з дотриманням гендерної рівності та розподілу за віком) не лише на території навчальних

закладів, а і в громадських місцях (парки відпочинку, прибудинкові спортивні майданчики...) [35];

– навчальний проєкт Всесвітньої федерації бадмінтону «Shuttle Time» (з 2012 р.) [36], що передбачає проведення цікавих і змістовних занять дітей віком від 5 до 15 років [34]; орієнтований на ведення здорового та активного способу життя дітей, як в школі так і поза нею [35].

Нині по Україні наявний позитивний тренд забезпеченості спорудами сфери масового спорту: більш як удвічі зросла кількість споруд зі штучним льодом, на 82,2 % – кількість кінноспортивних баз, на 70,5 % – приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять, відповідно на 50,4 й 21,4 % – кількість тенісних кортів і майданчиків з тренажерним обладнанням, на 19,1 % покращилося забезпечення футбольними полями. Спостерігається негативна тенденція до зменшення кількості плавальних басейнів (-4,5 %), стрілецьких тирів (-32,5 %), лижних баз (-52,6 %). Збільшення кількості спортивних споруд пов'язано не зі змінами потреб, а з нормативними змінами процедури складання статистичної звітності й відображення в ній відомостей про наявність спортивних споруд, що перебувають на балансі в первинних організаціях та установах, які здійснюють діяльність у цій сфері [20]. У містах найпопулярнішою локацією організації занять масовим спортом є фітнес-центри – багатофункціональні будівлі, яким властиве розмаїття функцій зі складною взаємодією осіб, а також зайняттями різними видами фітнесу, орієнтованими на різні групи населення. Фітнес-центри постійно розширюється та видозмінюється оздоровчих послуг, дедалі активніше орієнтуючись на осіб з обмеженими фізичними можливостями, пропонуючи для них безліч варіантів стимулювання здорового та активного способу життя [94].

Нині в Україні лише 13,0 % населення залучено до занять масовим спортом, тоді як в розвинених європейських країнах таких від 21,0 до 50,0% [13]. Означене обумовлене не лише особистими уподобаннями та фінансовими можливостями, а й рівнем бюджетного фінансування цієї сфери національної економіки: з державного бюджету виділяється 0,5 %, а з регіональних – 1,5–

2,0 % від їх видаткової частини, що у 3–4 рази менше середньоєвропейських показників. З розрахунку на одну особу подібні видатки в Україні майже у 30 разів менші, аніж у Фінляндії, у 15 разів – Японії та Австралії, у 10 разів – Німеччині [66].

Найбільш фізично активними групами населення України є діти й молодь до 30 років: у групі осіб від 15 до 29 років, зокрема, частка молодих людей, які займаються фізичною культурою і спортом, становить 52 % загальній чисельності цієї вікової групи. Така активність молоді багато в чому пояснюється тим, що значна їх частина є учнями освітніх закладів, де такий навчальний предмет, як «Фізична культура», є обов'язковим у межах існуючих освітніх програм. Число осіб, які систематично займаються масовим спортом, різко зменшується в міру їх дорослішання: після закінчення періоду навчання в школі й у ВНЗ спостерігається зниження мотивації громадян до занять масовим спортом (89,0 % зайнятих осіб не беруть ніякої участі у фізкультурно-спортивному житті на системній основі) [39].

При цьому їхні уподобання мають чітку гендерну особливість: чоловіки віддають перевагу зайняттям ігровим видам спорту (футбол, волейбол), оздоровчому бігу, плаванню, атлетизму, заняттю на кардіотренажерах, єдиноборствам; натомість жінки – аеробіці та стретчингу, оздоровчому бігу, плаванню, волейболу, заняттям на кардіотренажерах. Також уподобання залежать від рівня добробуту: більш заможні вподобали велоспорт, боулінг, теніс, зимові види спорту та види спорту на «відкритій» воді [46]. Для більшості населення важливі не лише особисті вподобання і їхні матеріальні можливості, а й наявність бюджетного фінансування спортивних організацій, тренерів, капітальних спортивних споруд, відкритих майданчиків [10].

Задовільний стан справ щодо залучення населення до заняття масовим спортом має місце в Одеській (23,8 %), Дніпропетровській (20,4 %), Львівській (17,4 %), Вінницькій (15,3 %) і Івано-Франківській (15,1 %) областях. Водночас, незадовільна ситуація в Луганській області (2,3 %), м. Києві (6,3 %), Донецькій (7,1 %), Тернопільській (7,9 %) та Кіровоградській (8,2 %) областях [39].

Нині Міністерство молоді та спорту України проводить щорічно біля 1200 заходів з видів спорту за участю представників фізкультурно-спортивних товариств, клубів і спортивних шкіл, масові спортивні заходи за місцем проживання, роботи й у місцях масового відпочинку населення та заходи спорту ветеранів [52].

Задля розвитку масового спорту в Чугуївському районі за 2020–2022 роки було виділити майже € 7,1 млн (табл. 2.1), значну частину з яких використано на упорядкування та облаштування спортивних споруд, майданчиків за місцем проживання та в містах масового відпочинку населення (зокрема, напередодні весняно-літнього сезону), а також, за потреби, на проведення ремонтних робіт.

Таблиця 2.1 – Обсяги фінансування розвитку масового спорту в Чугуївському районі за 2020–2022 роки, тис. €

Обсяг коштів, який пропонується залучити на виконання програми	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Усього витрат на виконання програми
Районний бюджет	3202,5	1705,5	1715,5	6623,5
Бюджети селищних і сільських рад	175,0	175,0	175	525,0
РАЗОМ	3277,5	1780,5	1790,5	7148,5

Завдячуючи фінансуванню, в Чугуївському районі сформовано й використовується матеріально-технічна база для занять масовим спортом, яка включає 72 спортивних споруд, з них: 13 спортивних залів площею більше 169 м², 51 площинних спортивних споруд (футбольні поля, майданчики з тренажерами, майданчики для гри у баскетбол, майданчики для гри у міні-футбол, майданчики для гри у волейбол), 8 приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять, 2 майданчики зі штучним покриттям (останні були встановлені у рамках реалізації державної та обласної програм розвитку масового спорту). Працює зимова траса для тюбінгу, сноуборду та лиж, яка введена в експлуатацію за рахунок інвестованих коштів.

Кваліфіковані педагогічні працівники на уроках фізичного виховання у закладах загальної середньої освіти проводять різні рухові ігри та змагання, що мотивують дітей до активного занять масовим спортом і ведення здорового способу життя. Регулярно проводяться чемпіонати району з волейболу серед чоловіків і жінок, щорічні традиційні турніри та змагання з футболу, волейболу, фугзалу, міні-футболу, шахів, шашок, настільного тенісу. Колективи фізичної культури приймають активну участь у обласних спортивно-масових заходах з наступних видів спорту: баскетбол, волейбол, настільний теніс, шашки, шахи, гирьовий спорт, армспорт, міні-футбол.

В Україні щороку оздоровлюється 50–70 % школярів, з яких лише біля третини це зробили у спеціалізованих закладах оздоровлення, а решта (дві третини) – отримали «відпочинкові послуги» лише у пришкільних таборах. Завдячуючи зусиллям уповноважених органів державного управління та органів місцевого самоврядування мають певні успіхи у цій царині: відкрито нові оздоровчі заклади та відновлено роботу тих з них, які з різних причин раніше не працювали (зокрема, у 2012 р. таких налічувалося, відповідно 4 і 11 [49]). Водночас, через закриття за приписами контролюючих органів (пожежна служба, санепідемстанція...), нерентабельність, брак фінансування, зміну власника тощо частина закладів оздоровлення не працювали. Більше за те, вищенаведені причини спричинили істотне скорочення кількості оздоровчих закладів і кількість місць (передусім, упродовж 2005–2013 рр., відповідно, на 7 і 24 % [25]). За переліком і змістом надання послуг вказані типи закладів можна умовно віднести: до закладів оздоровчого напрямку (санаторні та позаміські оздоровчі) і закладів, що забезпечують дітей послугами відпочинку та організованого дозвілля (профільні, пришкільні, праці і відпочинку, відпочинку для старшокласників, спортивно-оздоровчі, туристичні й інші). Наразі в Україні налічується 17,3 тис. оздоровчих закладів, серед яких чільне місце належать санаторіям (63 од.), позаміським і профільним оздоровчим закладам (відповідно, 702 та 513 од.); за формою власності, 94,6 % – комунальні, 4,0 % – приватні, 1,4 % – державні [26]. Використання оздоровчих закладів різного

типу створює передумови для цілорічного їх функціонування (ба більша, їх частина зорієнтована на виключно зимовий відпочинок), надаючи широкий спектр оздоровчих послуг [99]. Територіально найбільше оздоровчих закладів розташовано АР Крим, Донецькій, Запорізькій, Одеській, Миколаївській та Херсонській областях, найменше – у Вінницькій, Волинській, Житомирській, Кіровоградській, Рівненській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській і Чернівецькій областях); тяжіють до сільської місцевості та наближення до природно-рекреаційних ресурсів [30].

Оздоровлення студентства здійснюється у ВНЗ під час уроків з фізичного виховання та занять у спортивних секціях. В основі вибору студентів є їхнє бажання займатися тим чи іншим видом спорту й наявність фахівців і матеріальної бази ВНЗ. Найбільш популярними видами були названі аеробіка і фітнес у дівчат – 80 % й боротьба на поясах і фітнес у юнаків – 70 % [86].

Оздоровленню населення також сприяє робота кабінету лікувальної фізкультури (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Показники діяльності кабінетів лікувальної фізкультури Харківської області у 2021 р.

	Кількість проведених процедур – усього		Кількість проведених процедур	
	абсолютні дані	на одну особу, яка закінчила лікування	на одну зайняту посаду лікаря ЛФК	на 10 тис. населення
Богодухівський район	46057,0	9,1	92114,0	3671,4
Ізюмський район	39187,0	27,0	156748,0	2225,9
Красноградський район	9352,0	12,1	--	961,0
Куп'янський район	26539,0	21,8	--	1981,7
Лозівський район	26921,0	10,1	--	1771,9
Харківський район	377936,0	11,2	47242,0	2178,1
Чугуївський район	26794,0	11,1	17862,7	1350,9
УСЬОГО по області	705431,0	12,3	47028,7	2694,3

Кабінети лікувальної фізкультури Харківської області у 2021 р. (табл. 2.2) (порівняно з 2020 р.) скоротили на 2,7 % абсолютну кількість проведених процедур, і на 2,4 % – у розрахунку на одну особу, яка закінчила лікування. При цьому хоча скоротилась кількість проведених процедур на 100 відвідувань в поліклініці та вдома на чверть, але означений показник у розрахунку на одну особу, що вибула зі стаціонару зріс на 2,0 %.

Таблиця 2.3 – Показники діяльності кабінетів лікувальної фізкультури Харківської області у 2021 р.

	Кількість проведених процедур	
	на 100 відвідувань в поліклініці та вдома	на одну особу, що вибула зі стаціонару
Богодухівський район	1,18	3,14
Ізюмський район	2,00	0,87
Красноградський район	0,93	0,35
Куп'янський район	1,48	1,00
Лозівський район	2,70	0,24
Харківський район	1,94	1,03
Чугуївський район	1,39	0,62
УСЬОГО по області	1,82	0,98

На теренах Харківської області функціонує 10 санаторіїв, у яких наявна кількість ліжок залишається незмінною. Водночас, завдяки плідній праці співробітників санаторіїв забезпечено зростання на 54,1 % завантаженості ліжко-місць (табл. 2.4; 2.5), а також на 18,9 % скоротилася середня тривалість лікування хворого (табл. 2.5), що свідчить про зростання медичної результативності оздоровчої діяльності санаторіїв. Подібне викликає додаткове захоплення, особливо зважаючи на недостатню (71,1 %) укомплектованість лікарями, а тим більше, погіршення цього показника на 7,6 пункти. Попри усе вищевикладене, на 90,1 % збільшилась кількість хворих, які надійшли на оздоровлення в санаторії (табл. 2.6).

Таблиця 2.4 – Показники діяльності санаторіїв Харківської області

	Кількість ліжок цілорічних		Проведено ліжко-днів	
	2020 р.	2021 р.	2020 р.	2021 р.
Обласний туберкульозний санаторій «Шарівка»	45	45	8765	9081
Обласний туберкульозний санаторій «Ріпки»	50	50	13886	15560
Обласний туберкульозний санаторій «Занки»	120	120	18947	26320
Обласний туберкульозний санаторій «Володимирський»	45	45	10105	11318
Обласний дитячий туберкульозний санаторій № 1	50	50	6018	3769
Обласний дитячий туберкульозний клінічний санаторій	80	80	3906	16261
КУОЗ Обласний дитячий ортопедотравматологічний санаторій «Лісний»	60	60	1685	5244
Обласний дитячий психоневрологічний санаторій № 1	100	100	4955	14607
Обласний дитячий психоневрологічний санаторій № 2	50	50	6672	9848
Обласний багатопрофільний дитячий санаторій	160	160	3477	8853
УСЬОГО	760	760	78416	120861

Таблиця 2.5 – Показники діяльності санаторіїв Харківської області

	Кількість днів роботи ліжка		Середня тривалість лікування хворого	
	2020 р.	2021 р.	2020 р.	2021 р.
Обласний туберкульозний санаторій «Шарівка»	194,8	201,8	113,8	60,5
Обласний туберкульозний санаторій «Ріпки»	77,7	311,2	117,7	107,3
Обласний туберкульозний санаторій «Занки»	157,9	219,3	77,0	59,6
Обласний туберкульозний санаторій «Володимирський»	224,6	251,5	69,7	58,6
Обласний дитячий туберкульозний санаторій № 1	120,4	75,4	109,4	110,9
Обласний дитячий туберкульозний клінічний санаторій	48,8	203,3	126,0	61,8
КУОЗ Обласний дитячий ортопедотравматологічний санаторій «Лісний»	28,1	87,4	22,8	23,7
Обласний дитячий психоневрологічний санаторій № 1	49,6	146,1	30,0	41,2
Обласний дитячий психоневрологічний санаторій № 2	133,4	197,0	25,2	25,7
Обласний багатопрофільний дитячий санаторій	21,7	55,3	20,1	23,4
УСЬОГО	103,2	159,0	58,1	47,1

Таблиця 2.6 – Показники діяльності санаторіїв Харківської області

	Надійшло хворих		Укомплектованість лікарями	
	2020 р.	2021 р.	2020 р.	2021 р.
Обласний туберкульозний санаторій «Шарівка»	77	150	50,0	53,3
Обласний туберкульозний санаторій «Ріпки»	118	145	40,0	40,0
Обласний туберкульозний санаторій «Занки»	246	442	103,2	96,5
Обласний туберкульозний санаторій «Володимирський»	145	193	66,7	72,7
Обласний дитячий туберкульозний санаторій № 1	55	34	63,2	42,1
Обласний дитячий туберкульозний клінічний санаторій	31	263	97,0	103,4
КУОЗ Обласний дитячий ортопедотравматологічний санаторій «Лісний»	74	221	75,0	50,0
Обласний дитячий психоневрологічний санаторій № 1	165	355	75,7	54,1
Обласний дитячий психоневрологічний санаторій № 2	265	383	88,9	57,1
Обласний багатопрофільний дитячий санаторій	173	379	76,6	80,0
УСЬОГО	1349	2565	78,7	71,1

Не принижуючи значущість діяльності санаторіїв, кабінетів лікувальної фізкультури та інших спеціалізованих закладів, саме зайняття масовим спортом відіграє помітну роль в оздоровленні населення. Задля цього, зокрема в Харкові та області реалізовано державний проект про реконструкції спортивних майданчиків навчальних закладів, призначених для зайняття футболом, міні-футболом, баскетболом, стріт-болом, волейболом, настільним тенісом, гімнастикою, силовим багатоборством тощо. Також варта уваги реконструкція парку культури та відпочинку ім. М. Горького та численних скверів Харкова, а також прибудинкових територій, де розміщено численні споруди до зайняття масовим спортом на «відкритому повітрі». До того ж, зокрема у Харкові, відкрито й успішно функціонують (навіть в умовах надзвичайної ситуації епідеміологічного характеру та військового стану) численні (у т.ч. мережеві) фітнес-центри, тренажерні зали тощо.

Підбиваючи проміжний підсумок, слід зазначити, що наразі в Україні загалом і на окремих її територіях (зокрема, в Харкові та Харківській області) має місце недостатнє залучення населення до занять масовим спортом і оздоровленням, що обумовлено негативним впливом низки накопичених проблем, які, до того ж, посилюються спочатку унаслідок погіршення епідеміологічної ситуації, а згодом – військової агресії з боку РФ,

2.2 Проблеми зі забезпеченням оздоровлення населення через розвиток масового спорту

За період незалежності України напрацьована десятиліттями система фізкультурної роботи з населенням зазнала значних втрат і за кількістю спеціалістів, які мають відповідні знання, і за матеріально-технічним забезпеченням і станом об'єктів фізкультурно-спортивного спрямування. В умовах сучасної України, де переважають бідні й малозабезпечені верстви населення, відвідування дорогих спортивних клубів є недоступним для значної частини населення. Нині масовий спорт перетворюється для молоді на своєрідний соціальний фільтр або соціальний маркер, оскільки дозволити витрати на спортивні послуги можуть не всі. Спортивні організації («Динамо», «Колос», «Спартак», «Україна») з низки об'єктивних і суб'єктивних причин останнім часом ці обов'язки майже не виконують, перетворившись на своєрідних посередників між бюджетом і спортивними школами. У цьому напрямі їхня діяльність обмежується переважно організацією проведення галузевих комплексних фізкультурно-спортивних заходів.

Не викликає сумнівів і той факт, що у важких умовах, які склалися в Україні на сучасному етапі, держава не може перекладати на муніципалітети або спортивні клуби основне навантаження з фінансування масового спорту, включаючи проведення масових заходів і спортивних змагань різного рівня, створення фізкультурно-спортивної інфраструктури, матеріально-технічної

бази спортивної діяльності. Нині також спостерігається гострий брак матеріальних коштів у муніципальних органів влади, а система спортивних клубів розвинена не такою мірою, як у західноєвропейських країнах [6].

Соціально-економічна та політична криза, значне скорочення витрат на соціальні потреби, відсутність реформ у системі літнього оздоровлення населення негативно впливають на процес модернізації цієї системи [18]. До того ж, декларативність Державної програми та низький рівень виконання завдань щодо удосконалення норматив-но-правової бази для забезпечення реалізації намічених нею цілей і завдань спричинили відхилення від їх безумовного виконання та суттєві прогалини правового поля у сфері оздоровлення. Також недосконалість організаційного процесу забезпечення своєчасності проведення оздоровчої кампанії негативно вплинула на досягнення якісного рівня оздоровчого ефекту, що ставить під сумнів ефективність використання бюджетних коштів [26].

Дані соціологічних опитувань свідчать, що, з одного боку, цінності здоров'я і здорового способу життя посідають важливе місце в структурі ціннісних установок населення в цілому й молоді як особливої соціально-демографічної групи, проте значна частина населення не використовує засобів масового спорту для зміцнення власного здоров'я та профілактики різних захворювань, а також не сприймають масовий спорт як невід'ємну частину способу життя, як елемент культури повсякденного побуту [6].

Як пересічне населення, так і фахівці у цій сфері не вважають проблему розвитку масового спорту та оздоровлення населення такою, яку держава має вирішувати у першу чергу. До того ж навряд чи можна розраховувати на серйозну законодавчу підтримку розвитку цієї сфери та її фінансове забезпечення в необхідних обсягах за рахунок саме бюджетних коштів. Відтак, першорядні проблеми розвитку масового спорту доведеться вирішувати в умовах твердого дефіциту ресурсів [1]. Разом з тим спроби додати нового імпульсу в оздоровлення населення та розвиток масового спорту найчастіше, як і раніше, носять скоріше декларативний характер чергової кампанії. Це багато в

чому пояснюється тим, що наділі розглянута сфера так і не стала пріоритетною цієї сфери державно-суспільних інтересів [47].

Нині, ймовірно, основна проблема – відсутність раціональної публічної політики щодо розвитку масового спорту, де ситуація характеризується як «повний вакуум», хоча у розвинених країнах, які, водночас, є лідерами олімпійського спорту, ситуація прямо протилежна [85].

Проведені узагальнення дозволили виявити наступні недоліки зі забезпеченням оздоровлення населення та його залученням до масового спорту:

- припинення експлуатації оздоровчих закладів через незадовільний стан їхньої матеріально-технічної бази та не відповідність сучасним вимогам надання якісних оздоровчих послуг;

- відсутність належних умов для організації повноцінного оздоровлення населення;

- не здійснюється будівництво нових оздоровчих закладів і відновлення функціонування закладів, що тривалий час не працюють;

- неналежне використання стаціонарних закладів оздоровлення [43];

- скорочення попиту на оздоровчі послуги через зниження збідніння (платоспроможності) населення;

- відсутність податкових преференцій у діяльності закладів оздоровлення;

- дефіцит професійних кадрів з оздоровлення різних верств населення;

- необґрунтовано велика (понад 8 за літо) кількість перевірок з боку контролюючих органів, чим створюється великий тиск на оздоровчі заклади як суб'єктів господарювання;

- малообґрунтоване зростання цін на оздоровчі послуги, а також дефіцитом пропозицій зі збалансованим співвідношенням «ціна – якість»;

- пропозиція оздоровчих послуг з урахуванням запитів здебільшого платоспроможних верств населення, а не широкого загалу;

- відсутність замовлення Фонду соціального страхування;

- поширеними є факти низької якості надання оздоровчих послуг унаслідок залучення недостатньо кваліфікованих фахівців, використання

застарілої матеріально-технічної бази та «економії» на витратних матеріалах (зокрема, на харчуванні) [54];

- погіршення фізичних показників молоді;
- кількість установ, що надають оздоровчі послуги зменшується, а кількість бажаючих оздоровитися та відпочити зростає;
- матеріально-технічна база багатьох закладів застаріла, не відповідає сучасним вимогам;
- не здійснюється будівництво нових закладів оздоровлення, та не відбувається відновлення тих, котрі певний період не працюють;
- відсутній механізм державної підтримки та економічного стимулювання діяльності дитячих закладів оздоровлення;
- висока вартість путівок до дитячих закладів оздоровлення [59];
- відсутній механізм державної підтримки та економічного стимулювання діяльності закладів оздоровлення шляхом встановлення пільг із землекористування, оплати житлово-комунальних послуг, сплати податків і зборів, оформлення правовстановлюючих документів на земельні ділянки, що, зрештою, обумовлює завищену ціну на відповідне оздоровлення [77];
- дефіцит і почасти недосконалість інфраструктурних об'єктів, призначених для оздоровлення та зайняття масовим спортом;
- недоліки інституційного та інституціонального забезпечення процесу оздоровлення населення [6];
- низький рівень оплати праці персоналу;
- низький рівень забезпечення науковими розробками;
- недостатнє пропагування здорового способу життя серед широких верств населення [12];
- недостатня популяризація в ЗМІ повсякденних занять населення масовим спортом;
- недостатня увага з боку органів публічної влади до проблем, що накопичилися і відсутністю комплексного підходу в їх розв'язанні [71];
- недооцінка ролі масового спорту та оздоровлення населення;

- слабка міжвідомча координація та взаємодія органів публічної влади й громадських організацій, які беруть участь розвитку масового спорту [107];
- відсутність цілісної системи соціально-економічних стимулів у педагогічних і науково-педагогічних працівників до реалізації програм щодо розвитку масового спорту та оздоровлення населення;
- відсутність цілісної системи розвитку масового спорту та залучення населення до участі у цьому процесі [84];
- дефіцит фінансових ресурсів (бракує необхідних асигнувань і капіталовкладень);
- несформованість усталених традицій та належної мотивації до зайняття масовим спортом як провідного фактора фізичного та соціального добробуту населення й поліпшення стану його здоров'я;
- недотриманням значною частиною населення принципів здорового способу життя (обмежена рухова активність, нераціональне й незбалансоване харчування, фактори асоціальної поведінки у суспільстві);
- відсутність товаровиробників конкурентоспроможного (доступного й високоякісного) спортивного обладнання та інвентарю;
- невисока престижність професій у сфері оздоровлення населення та масового спорту;
- низький рівень матеріального медичного забезпечення осіб, що займаються масовим спортом;
- невідповідність потребам населення (передусім, осіб з особливими потребами та мешканців сільської місцевості) послуг, що надаються засобами масового спорту за місцем проживання, роботи громадян і в місцях масового відпочинку [20];
- недосконалість діючих механізмів публічного управління у сфері оздоровлення населення та розвитку масового спорту;
- низька відповідальність за дотримання вимог чинних правових і соціальних норм щодо регламентування особливостей оздоровлення населення та розвитку масового спорту;

- невідповідність вимогам сучасності ресурсне забезпечення територій умовами для оздоровлення населення та розвитку масового спорту;
- недостатнє залучення позабюджетних коштів і неефективне їхнє використання;
- зниження інтересу громадських організацій до проблем розвитку масового спорту;
- підвищення цін на фізкультурно-оздоровчі та спортивні послуги;
- руйнування ефективних форм організації фізкультурно-оздоровчої роботи в трудових колективах, за місцем проживання, в місті та на селі;
- зменшення бюджетного фінансування на утримання, реконструкцію та будівництво фізкультурно-спортивних об'єктів, виробництво спортивного обладнання, одягу, взуття та ін. [15];
- відсутність належної відповідальності за оздоровлення населення та розвиток масового спорту [103];
- дефіцит цілеспрямованих і висококваліфікованих фахівців з публічного управління у сфері оздоровлення населення та розвитку масового спорту;
- механізми публічного управління (зокрема, щодо виконання чинних державних норм і нормативів) не передбачає ефективної системи контролю рівномірності розподілу мережі фізкультурно-спортивних споруд по всій території України, а також якості надаваних послуг [70];
- суперечність економічних відносин між органами публічної влади та представниками суспільного сектора економіки масового спорту [53];
- громадський та приватний сектори недостатньо впливають на здійснення державою її політики у сфері масового спорту [33];
- недотримання «підкріпленість» положень, визначених в одних правових актах іншими;
- низький рівень виконання чинних правових актів;
- відсутність загальної концепції, неможливість реалізації та недостатня відпрацьованість перспективних (щодо вдалого використовуються зарубіжними країнами) напрямів реалізації механізмів публічного управління у цій сфері;

- відсутність стратегічного підходу у фінансуванні оздоровлення населення та розвитку масового спорту;
- відсутність належного контролю за ефективним використанням бюджетних коштів, спрямованих на оздоровлення населення та розвитку масового спорту;
- недоліки чинних норм будівництва, експлуатації та оснащення баз, проєктів суміщення споруд для оздоровлення населення та розвитку масового спорту [27];
- фрагментарність і безсистемність повноважень, не відображено функціональну повноту відповідних органів центральної виконавчої влади в цій сфері;
- належним чином не розмежовано владні повноваження, зміст й обсяг функцій між центральними, регіональними органами державної влади та органами місцевого самоврядування;
- прогалини нормативно-правового забезпечення публічного управління в цій сфері (оздоровленням населення та розвитком масового спорту) на регіональному рівні [51];
- недооцінка органами публічного управління соціальної ролі цих видів діяльності [70];
- існування громіздкої, почасти недієздатної структури, яка далека від практики організації взаємодії органів влади багатьох європейських країн;
- управлінські структури, які мають забезпечити розвиток масового спорту не пов'язані між собою і, навіть, дублюють одна одну [67].

За результатами соціологічного опитування основними перешкодами для розвитку масового спорту:

- дефіцит державного фінансування (46 % респондентів);
- відсутність кваліфікованих фахівців-керівників, які добре знають особливості сфери масового спорту (32 %);
- не престижність занять масовим спортом серед населення (28 %);
- відсутність необхідної кількості спортивних споруд (26 %);

- неефективне управління масовим спортом (22 %);
- небажання населення займатися масовим спортом (16 %) [105].

Отож, в Україні накопичено чимало проблем зі забезпеченням публічного управління оздоровленням населення та розвитком масового спорту, без вирішення яких неможливо докорінно покращити ситуацію у цій царині. Більше за те, надзвичайна ситуація епідеміологічного характеру (унаслідок пандемія COVID-19) та запровадження військового стану (повномасштабна військова агресія РФ), з одного боку, істотною мірою ускладнили розвиток масового спорту (особливо на територіях, де активно велися бойові дії, а також які потерпали від обстрілів і бомбардувань); з іншого – розширили масштаб використання різноманітних засобів оздоровлення (передусім, реабілітації) усіх тих, хто постраждав від військової агресії.

РОЗДІЛ 3

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОЗДОРОВЛЕННЯМ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК МАСОВОГО СПОРТУ

3.1 Адаптація до умов України передового світового досвіду щодо оздоровлення населення та розвитку масового спорту

Одним із важливих чинників вдосконалення системи оздоровлення населення та розвитку масового спорту в Україні є врахування (адаптація) сучасного зарубіжного досвіду, творче використання передових зарубіжних технологій, форм і схем. При цьому кожна країна мають свою специфіку.

Відповідно до класифікації фахівців ЄС, існує чотири умовних типи: «бюрократичний», «місіонерський», «підприємницький», «соціальний». Науково обґрунтовані критерії віднесення країн до одного або іншого з названих типів суспільної організації сфери масового спорту. Серед них: роль, яку відіграють органи влади в регулюванні цієї сфери; міра і форми координації діяльності суб'єктів цієї сфери; характер розподілу управлінських ролей між державним, суспільним і приватним секторами цієї сфери; характер забезпечення відповідності пропозиції змінам попиту на послуги на національному ринку фізкультурно-спортивних послуг [105]. При цьому у кожній країні мають свої відмінності й механізми публічного управління у цій сфері. Так, для країн з «бюрократичним» типом суспільної організації сфери масового спорту притаманне пріоритетне застосування адміністративних механізмів публічного управління. Натомість країни з «підприємницьким» типом суспільної організації цієї сфери віддають перевагу економічним механізмам публічного управління. При цьому вибір механізмів також залежить від рівня правового забезпечення діяльності держави: там, де діють спеціальні законодавчі акти про масовий спорт, держава має суспільно визнані

повноваження щодо здійснення заходів прямого впливу (управління) у цій сфері; натомість у країнах, де такі акти не ухвалено, держава змушена обмежитися опосередкованим впливом (регулюванням), але чітко дотримуючись нормами чинного законодавства [62].

У державах, де існує принцип «невтручання», діяльність з розвитку масового спорту хоча й вважається соціально-значимою, але проте вона є виразом вільної та автономної ініціативи населення, оскільки стимулювання й розвиток масового спорту належать до компетенції спортивного руху. Яскравим прикладом цієї моделі є ставлення держави до сфери масового спорту в США, де у цій сфері не виділяється пряма фінансова підтримка з боку федерального уряду. Характерно, що у ряді країн названі моделі спортивного регулювання («втручання» і «невтручання») доповнюють одна одну [1]. Наразі в США реалізується низка програм з розвитку масового спорту, з яких однією з найважливішою є залучення широких верств населення до здорового способу життя. «Керівництво з фізичної активності для американців» є провідним нормативним документом, в якому комплексно визначено принципи фізичної активності та який містить відомості, необхідні для розробки індивідуальних програм розвитку масового спорту, які є найважливішим превентивним заходом щодо виникнення захворювань, оздоровлення населення та одним із найдійовіших для зміцнення здоров'я та збільшення працездатного довголіття [15].

Основними формами участі органів публічного управління в розвитку масового спорту в більшості країн є прийняття законодавчих актів й участь уряду та місцевих органів влади в розвитку й фінансуванні спорту, будівництві та утриманні спортивних споруд, оздоровчих центрів, спортивних клубів, підготовці кадрів, здійсненні науково-дослідної та інформаційної діяльності [1]. В Фінляндії та Канаді для громадян і їх дітей встановлено податкові заохочення до рухової активності [31]. Податкове законодавство європейських країн спрямоване на створення найбільш сприятливих умов для розвитку спорту й впровадження засад здорового способу життя, а основним методом публічного

управління у цій сфері є економічного стимулювання, що полягає в наданні відповідних пільг, субсидій, дотацій, кредитування [4].

У європейських країнах одним з провідних механізмів оздоровлення населення є його залучення до занять масовим спортом. Саме тому це питання займає чільне місце у їхній соціальній політиці [53]. Активне залучення до масового спорту є пріоритетним у державній політиці в Іспанії, Німеччині, Франції, Фінляндії та ін., де особлива увага приділяється питанням розвитку та регулювання залучення населення до занять масовим спортом, пропаганді спорту для різних вікових груп населення, що здійснюється за допомогою фінансової підтримки держави різних спортивних компаній та програм, реалізації соціальних програм зі залученням громадських організацій, при дотриманні принципів вертикального та горизонтального підпорядкування. При цьому мережа фізкультурно-спортивних організацій за кордоном формується за рахунок підприємств суспільної власності та некомерційних організацій [107].

В основі західноєвропейської моделі розвитку масового спорту є спортивний клуб – організаційно-правова форма функціонування переважної більшості суб'єктів підприємництва, незалежно від того, до якого сектору економіки вони належать. На початок XXI ст. у країнах ЄС налічувалось 700 тис. спортивних клубів, у яких займалися близько 40 млн осіб [62].

Ряд прикладів демонструє поширення фітнес-центрів в світі. Особливо це стосується індустріально розвинених країн. Сучасні фітнес центри охоплюють широке коло населення, різні його категорії. Класичним прикладом сучасного фітнес-центру в умовах реконструкції є Firehouse Fitness у місті Эбилін (штат Техас, США). Цей спортивний центр обладнаний в приміщенні колишньої пожежної частини. Він спеціалізується на персональних тренуваннях, групових заняттях в тренажерному залі, єдиноборствах типу кікбоксингу та джиу-джитсу, йоги і зумбо. Творці мережі фітнес-центрів задалися метою боротися з малорухливим способом життя при роботі в офісах, запропонувавши для цього об'єднання в єдиній будівлі коворкінг-центра, фітнес-клуба та скалодрома. За їх переконанням, тренування в такому центрі набагато цікавіші та продуктивніші.

Кожен відвідувач зобов'язаний прослухати вступну лекцію, де розповідають про техніку безпеки і правила поведінки в суспільстві. Прикладом цього підходу є фітнес-центр Brooklyn Boulders у місті Нью-Йорк [94].

Для таких країн як Австрія, Норвегія, Польща, Фінляндія та Франція, пріоритетним є локальний рівень публічного управління оздоровленням населення та розвитком масового спорту, а основна робота проводиться на місцевому й сільському рівнях (муніципалітети, гміни, громади тощо) [55]. Також всебічну підтримку розвитку масового спорту на рівні місцевих територіально-адміністративних утворень здійснює уряд Австралії, а саме: підтримка розвитку спортивної інфраструктури та спортивних об'єктів; організація роботи по залученню широких верств населення до занять масовим спортом; підтримка діяльності суб'єктів масового спорту [38].

Якщо для США, приміром, характерна відсутність прямої підтримки спорту з державного бюджету, і фізкультурно-спортивний рух тут значною мірою фінансує приватний сектор, що стимулюється великою кількістю податкових пільг і преференцій, то в країнах Західної Європи, навпаки, має місце змішане фінансування масового спорту з переважанням засобів з державного бюджету. Залучення громадян різних вікових груп, зокрема молоді, у розвинених капіталістичних державах Заходу здійснюється переважно через систему спортивних клубів, що діють як самостійно, так і в структурі фізкультурно-спортивних організацій, що передбачає розвиток комерційного сектора фізичної культури та масового спорту [6].

Державна політика у цій сфері Канади має за мету таке: сприяння розвитку масового спорту як провідного засобу збереження здоров'я та благополуччя; здійснювати діяльність щодо пропаганди здорового способу життя, зокрема шляхом впровадження в повсякденну життєдіяльність населення масового спорту; сприяти залученню до спортивної й фізкультурної діяльності широких верств населення; забезпечення вільного доступу до масового спорту всіх громадян країни тощо [55].

Державні адміністративні органи та інституції (середні та вищі навчальні заклади, спортивні заклади, а також неурядові профільні органи) Румунії зобов'язані надавати пріоритет в забезпеченні умовами для занять фізичними вправами дітям дошкільного віку, молоді і людям похилого віку з метою соціальної інтеграції, підтримувати масовий спорт. Своєю чергою, органи публічної влади зобов'язані забезпечити сприятливі умови для таких занять інвалідам, глухонімих, людям з психічними та змішаними розладами. Організацією розвитку масового спорту опікується національна програма «Спорт для всіх» (фінансування забезпечується з фондів, передбачених в державному бюджеті і в місцевих бюджетах), для координації якої створюється Комітет з фізичної активності для здоров'я, навчання та відновлення, консультативний орган в рамках Національного агентства спорту, організація, функціонування та склад якого визначаються рішенням уряду. А «дочірні» підпрограми фінансуються з фондів, отриманих від міжнародних органів, спонсорських і благодійних коштів, а також з фондів державного бюджету, передбачених на спортивну діяльність і справ молоді [73].

У Литві діє Програма «Навички здорового способу життя у літніх таборих на 2016–2019 роки», яка має за мету не тільки дати знання, а й допомогти сформувати навички здорового способу життя, допомогти відмовитися від шкідливих звичок і змінити підхід до здоров'я [109]. Програма надає значну матеріальну підтримку дітям віком до 16 років, що потребують особливої медичної допомоги, дітям-сиротам до 18 років [59].

Міжнародний олімпійський комітет велику увагу приділяє координації зусиль спортивних організацій у використанні можливостей масового спорту, що стосується профілактики різних захворювань шляхом використання доступних форм рухової активності. В основних документах ООН (резолуції Генеральних Асамблей «Спорт як засіб сприяння вихованню, здоров'ю, розвитку і миру»), ЮНЕСКО (Міжнародна хартія фізичного виховання і спорту), ВООЗ (Глобальна стратегія з харчування, рухової активності та здоров'я), Ради Європи (Європейська спортивна хартія), ЄС (Біла книга про

спорт) підкреслюється значущість масового спорту у вирішенні важливих соціально-економічних питань та у сприянні здоров'ю, вихованню, освіті, загальному розвитку особи та зміцненню миру [84].

Оздоровчі програми діяльності спеціалізованих закладів припускають ретельний моніторинг стану здоров'я, навчання основам здоров'я, забезпечення безпеки в поєднанні з духовно-моральним удосконаленням, спортивними іграми і змаганнями, доповнюваними технологіями іпотерапії та арт-терапії.

Джерела підтримки спортивних та оздоровчих закладів у розвинених країнах світу:

- уряд;
- церква;
- філантропічні організації;
- приватний капітал;

Фінансування спортивних та оздоровчих закладів у розвинених країнах світу:

- членські внески;
- пожертвування фондів, приватних осіб [28].

Набуває поширення і така форма оздоровлення, як спортивно-оздоровчий туризм – одна з найбільш ефективних оздоровчих технологій, які сприяють формуванню здорового способу життя людини і суспільства в цілому [41].

Особливостями організації оздоровлення населення у країнах ближнього зарубіжжя є надання великої уваги розвитку масового спорту. Вагомих успіхів досягнуто на пострадянському просторі:

– в [Узбекистані](#), де пріоритетом державної політики стало виховання гармонійно розвинутого та фізично здорового молоді, які активно проводять час у військово-спортивно-оздоровчих таборах;

– в [Казахстані](#), де принципами державної підтримки оздоровлення (передусім, дитячого) є: рівність можливостей; надання соціальних гарантій (забезпечення всіх видів державної допомоги) всім категоріям населення; здійснення безперервного аналізу та контролю з боку уповноважених органів

публічного управління; залучення громадських організацій до реалізації проєктів (республіканських, обласних, районних, міських) у цій царині [28];

Попри істотні відмінності (політичного, економічного та соціального характеру) між країнами, для України корисним є досвід Китаю, де традиційно велика частка населення усіх статево-вікових груп приймають активну участь у різних фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходах. При цьому вони долучаються до занять як традиційними, так і специфічними (національними) видами масового спорту. Завдяки цьому забезпечується формування потреб у веденні здорового способу життя через участь у таких заходах подібного ґатунку, а з тим – сприяє зміцненню психічного, соціального та психічного здоров'я населення з раннього віку [98].

Програма всенародного зміцнення здоров'я (Закон КНР «Про фізичну культуру та спорт», 1995 р.) має за мету зміцнення здоров'я та підвищення фізичних можливостей осіб (передусім, це молодь, підлітки, діти), які займаються масовим спортом [6]. Державна Рада КНР прийняла Програму всенародного зміцнення здоров'я, яка була розрахована на 15 років і мала на меті підвищення показників фізичної підготовленості та здоров'я населення, розбудову сучасної, доступної спортивної інфраструктури, в першу чергу, обладнаних ігрових і тренажерних майданчиків в парках, місцях відпочинку та проживання населення тощо. Усі програмні заходи були спрямовані на таке: залучення кожного громадянина до щоденних занять масовим спортом; оволодіння двома й більше видами рухової активності; створення необхідних умов для фізичного виховання дітей та молоді; забезпечення розвитку масового спорту етнічних меншин; організація міжнародної співпраці у цій сфері [14]. Завдяки реалізації Програми у 2010 р. 375 млн осіб (40 % населення країни), у 2015 р. 400 млн осіб, 2020 р. 435 млн осіб регулярно приймають участь у спортивно-масових і фізкультурно-оздоровчих заходах; до 2030 р. кількість таких осіб планується довести до 530 млн осіб, а площа спортивних споруд на душу населення – 2,3 м². Для усіх прошарків населення в країні досягнуто значна кількість палаців спорту і спортивних залів. Так, до кінця 2017 р. в Китаї

нараховувалося понад 1957 тис. спортивних об'єктів, при цьому площа подібних спортивних об'єктів на душу населення становить 1,66 м². Щорічно по усій країні на 10,9 % зростає кількість офіційно зареєстрованих громадських організацій, значно зросла і кількість різних за рівнем спортивних об'єднань [6]. Нині систематичними заняттями масовим спортом охоплено 50 % населення, оскільки здоров'я нації ставиться в ранг найбільш цінного багатства нації [98]. За офіційними даними в КНР у 2019 р. нараховувалося 3162 тис. спортивних об'єктів, площа яких становить 2,59 млрд.м² (1,86 м² на душу населення). В мікрорайонах, міських парках і площах облаштовані майданчики з різними тренажерами і локаціями для зайняття відповідними видами масового спорту. У середньому на кожні 10 тис. осіб по усій країні припадає 3 фітнес-центри й більше за 6 стадіонів. Крім того, в КНР традиційно проводиться спортивний масовий захід «Національний день фітнесу», у межах якого щорічно проводиться біля 3,3 тис. загальнонаціональних фітнес-заходів, у яких прийняли участь біля 90 млн осіб. При цьому понад 60 % міського населення КНР відвідує різні спортивні клуби. Понад 95 % учнів і студентів успішно виконують чинні державні нормативи за рівнем фізичної підготовки [6]. Органи виконавчої влади у цій сфері відповідних адміністративно-територіальних утворень у межах своїх повноважень здійснюють заходи щодо розвитку масового спорту з урахування національних традицій, можливостей, умов конкретного регіону. Органи публічного управління, представники профспілок і громадськості створюють найбільш сприятливі умови для залучення до занять масовим спортом як широких верств населення, так і осіб з обмеженими можливостями [15]. В КНР кожні 4 роки проводиться 5 крупних заходів: усекитайська спартакіада, спартакіада селян, параолімпіада, універсіада, спартакіада традиційних видів спорту національних меншин. Усі вони сприяють залученню більшої кількості людей різного віку до занять масовим спортом [79].

Отож, у розвитку масового спорту в Західній Європі впродовж останніх років позначилися певні негативні тенденції: як показують дані соціологічних

опитувань експертів, проведених фахівцями ЄС, нині ці країни зіткнулися з проблемою фінансування масового спорту. Так, у європейських країнах спостерігається зменшення державного фінансування масового спорту на користь спорту вищих досягнень, наслідком чого є зростання залежності організацій масового спорту від органів місцевого самоврядування, які далеко не завжди здатні задовольнити потреби цих організацій у фінансових ресурсах. У ситуації, що склалася, спортивним клубам й іншим організаціям масового спорту доводиться перекладати свої фінансові проблеми на громадян, які займаються спортом, збільшуючи для останніх розміри членських внесків і вартість абонементів, що в перспективі може призвести до зниження участі населення країн Західної Європи у спортивній діяльності [62].

Сучасним українським реаліям також не підходить західноєвропейська система фінансування фізкультурно-спортивних організацій, які існують переважно за рахунок членських внесків (середній розмір такого внеску становить € 250–300 за рік: ця сума не є великою для жителів розвинених капіталістичних держав, де основна частина населення – середній клас, проте для України, де переважають неблагополучні в матеріальному плані верстви населення, вона є досить значною) [6].

Отож абсолютно очевидно, що в межах реалізації державних програм розвитку масового спорту в Україні недоцільно сліпо копіювати досвід інших країн, що стосується його організації й фінансування. При цьому слід зважати на наявні політичні, соціальні та економічні умови, а також доступні ресурси, необхідні для досягнення заздалегідь визначених цілей.

3.2 Реалізація комплексу заходів за пріоритетними напрямками для подальшого розвитку масового спорту та оздоровлення населення

Завдяки частковому переходу публічного управління на принципи «соціального менеджменту» стає можливим ефективно керування соціально-

економічними процесами [2]. Підвищення результативності/ефективності публічного управління розвитком масового спорту та оздоровленням населення передбачає наукове обґрунтування моделі, яка складається з таких рівнів:

- макрорівень – загальна організаційна структура публічного управління цією сферою;
- мезорівень – процесуальна модель її розвитку на основі теорії прийняття рішень та оптимального управління;
- мікрорівень – процесуальної моделі публічного управління якістю щодо її розвитку.

Характерними ознаками цієї моделі є таке: формування програмної стратегії та тактики розвитку масового спорту та оздоровлення населення починається не з директивних вказівок, а з вивчення особливостей діяльності підпорядкованих їм елементів операційного ядра, з подальшим поступовим сходженням інформаційних потоків на більш високі рівні, узагальненням, класифікацією та кластеризацією отриманих даних; спрямування доступних ресурсів на вирішення найбільш вагомих і актуальних проблем; узгодження процесів на усіх рівнях; контроль за здійснюваними заходами [16].

Однією з головних умов досягнення позитивних результатів у цій царині є формування й реалізація дієвих механізмів публічного управління у сфері розвитку масового спорту та оздоровлення населення [13].

Посилення децентралізації публічного управління розвитком масового спорту дозволить оптимізувати та підвищити рівень ефективності цієї системи, насамперед за рахунок відновлення горизонтальних управлінських взаємозв'язків між окремими ланками та підсистемами, координації роботи на рівні операційного ядра [23]. Щоб підвищувати їхню роль у формуванні життєвої необхідності занять ним, підвищувати у населення інтерес до свого здоров'я й фізичного удосконалювання, необхідна нова концепція популяризації масового спорту та оздоровлення населення України [65].

Розробці комплексу заходів за пріоритетними напрямками для подальшого розвитку масового спорту та оздоровлення населення має передувати SWOT-

аналізу (табл. 3.1), який ураховує причини, форми прояву й наслідки публічного управління у цій сфері.

Таблиця 3.1 – Матриця SWOT-аналізу розвитку масового спорту та оздоровлення населення України

S – сильні сторони (переваги)	W – слабкі сторони (недоліки)
вигідне географічне положення	слабке просування сучасних брендів
сприятливі природно-кліматичні умови	недостатня розвиненість інфраструктури
наявність курортів різного типу	готельно-туристичного комплексу
унікальний природно-рекреаційний потенціал	недостатня кількість оздоровчих закладів і майданчиків для зайняття масовим спортом
	масштабна бідність населення
	відсутність культури ведення здорового способу життя
O – можливості	T – загрози (обмеження)
інвестиційна привабливість сфери масового спорту та оздоровлення населення	економічна криза
	політична нестабільність (масштабна військова агресія РФ)
наявність інвестиційних проєктів розвитку зон оздоровлення населення та зайняття масовим спортом	надзвичайна ситуація епідеміологічного характеру (поширення COVID-19)
	складна система отримання дозвільних документів

Після проведення детального аналізу сфери оздоровлення та відпочинку в Україні та визначення всієї необхідної інформації необхідно провести такий аналіз і стосовно підприємства, яке потребує змін. Після цього порівняти данні аналізу та на цій основі обрати основні напрями розвитку, в якому треба рухатися підприємству для отримання бажаного результату. Кожен із напрямів несе в собі низку стратегічних та оперативних цілей. До найпоширеніших напрямів розвитку підприємств сфери відпочинку та оздоровлення відносять:

– розвиток сфери оздоровлення та відпочинку, який має забезпечувати підвищення якості надання туристичних послуг, а також маркетинг і брендинг підприємства;

– розвиток бізнесу та залучення інвестицій, що несе в собі такі стратегічні цілі, як створення інвестиційних продуктів та інструментів, а також підтримка малого та середнього бізнесу;

– ефективне управління та активізація громади, що має нести в собі надання якісних послуг у сфері освіти та культури, впровадження якісних і доступних адміністративних послуг і створення доброзичливих відносин у громаді;

– розвиток інфраструктури та збереження довкілля, що має заохочувати до поліпшення стану довкілля, формування зручної транспортної системи та системного впровадження заходів з енергозбереження [93].

Пріоритетними напрямками вдосконалення публічного управління у сфері розвитку масового спорту та оздоровлення населення є: фізичне виховання в освітній сфері, масовий спорт і фізкультурно-оздоровча робота з інвалідами. Для усунення зазначених протиріч необхідно:

- наявність розробленого методичного забезпечення (програм, планів);
- культивування та розвиток національних видів спорту;
- забезпечити наявність в будь-якій організаційно-правовій формі суб'єкта масового спорту, фізичної особи-суб'єкта підприємницької діяльності, що здійснює надання фізкультурно-спортивних послуг або планує таку діяльність;
- переглянути чинне положення в частині етапності процесу визнання видів масового спорту (насамперед, необхідно створити реєстр видів рухової діяльності);
- забезпечити наявність достатнього (за кількістю) та необхідного (за видами) матеріально-технічного та кадрового забезпечення цього процесу [21];
- провадити реабілітаційну, оздоровчу, спортивну роботу з населенням;
- залучити інвестиції, банківські кредити задля розбудови існуючої матеріально-технічної бази й будівництва нових оздоровчо-спортивних споруд;
- надавати свою матеріально-технічну базу для проведення спортивно-масових заходів навчальним, освітнім установам, громадським організаціям на пільгових умовах [20];
- затвердити Типовий договір із лікувально-фізкультурним диспансером або іншою медичною установою про диспансерне медичне обслуговування

споживачів фізкультурно-оздоровчих і спортивних послуг й закріпити термін дії договорів про страхування й про диспансерне медичне обслуговування мінімум протягом одного року [80];

- вдосконалити умови міжгалузевого накопичення фінансових ресурсів з метою організації занять масовим спортом окремих категорій населення та створення механізмів, що сприятимуть формуванню спортивної інфраструктури, оплати витрат на окремі спортивні заходи;

- використати бюджетні кошти та залучати кошти вітчизняних і закордонних інвесторів для будівництва спортивних споруд та їх реконструкції;

- досягнути перш за все на рівні місцевого самоврядування адресне та ефективне використання бюджетних коштів на соціальні потреби [5];

- врахувати в державних галузевих програмах закономірностей функціонування і розвитку масового спорту;

- застосувати програмно-цільовий метод в управлінні розвитком матеріально-технічної бази цієї сфери національної економіки: створення сприятливих умов фінансування програм оздоровлення персоналу та розвитку масового спорту підприємствами недержавних форм власності [22];

- розробити та затвердити положення про визначення рейтингів про кращу організацію спортивно-масової роботи з населенням за місцем проживання та місцях масового відпочинку громадян, які переглядаються та затверджуються один раз на п'ять років;

- розробити та затвердити положення про визначення рейтингів про кращу організацію фізкультурно-оздоровчої роботи з інвалідами;

- удосконалити процес стратегічного планування, яке передбачає концептуальну розробку цілей і завдань розвитку масового спорту на основі глибокого вивчення стану справ і пропозицій операційного ядра;

- делегувати повноваження з видачі ліцензій на провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності відповідним обласним і міським у м. Київ органам державної виконавчої влади в сфері масового спорту;

- впровадити в практику діяльності органів публічної влади в сфері розвитку масового спорту та оздоровлення населення системи перманентного моніторингу за якістю функціонування й розвитку цієї сфери;

- використати програмно-цільовий підхід з жорстким дотриманням науково-методологічних принципів: системності (глибоке та детальне вивчення кількісно-якісних закономірностей між підсистемами галузі, сфери масового спорту з іншими соціально-економічними системами), комплексності (врахування взаємозв'язків і кореспондуючих залежностей, зворотних низхідних тенденцій), збалансованості та пропорційності (збалансування та узгодження показників-індикаторів, дотримання пропорційності та рівномірності розвитку окремих підсистем цієї сфери);

- впровадити систему прогнозування розвитку цієї сфери за окремими напрямками роботи, підсистемами, розвитку окремих видів масового спорту;

- забезпечити належну ефективність/результативність процесу створення загальнодержавних, регіональних, місцевих програм розвитку масового спорту;

- визначити пріоритети та кінцеву мету управлінських впливів;

- уточнити завдання та функції органів виконавчої влади в сфері розвитку масового спорту та оздоровлення населення;

- формувати та прогнозувати обсяги необхідних матеріально-технічних, фінансових і кадрових ресурсів для досягнення мети програмних заходів;

- впровадити методики оцінки ефективності/результативності публічного управління у цій царині;

- забезпечити здійснення за частковими відносними індексами аналіз і визначати тенденції розвитку окремих показників роботи певних підсистем сфери за організаційною, економічною, функціональною й соціальною ефективністю, проводити комплексну оцінку діяльності органів управління за окремими видами ефективності, проводити оціночний моніторинг реалізації певних програмно-цільових заходів; дозволить визначати тенденції та вектори подальшого розвитку масового спорту, визначати проблемні ділянки роботи, здійснювати поглиблений аналіз кризових явищ і, відповідно формувати

комплекс своєчасних превентивних заходів управлінського реагування, розробляти довго- та середньострокові цільові програми розвитку окремих підсистем цієї сфери загалом або окремих їх напрямів;

- розробити та впровадити відповідні професійні моделі публічного службовця;

- нормативно-правова конкретизувати й регламентувати основні функції та завдання діяльності центрального органу виконавчої влади в цій сфері;

- розробити та впровадити систему підвищення якості та ефективності функціонування системи публічного управління масовим спортом [23];

- поєднати зусилля усіх секторів сфери масового спорту з метою повнішого задоволення потреб населення у фізкультурно-спортивних послуг;

- визначити місце громадського сектору у системі управління сферою масового спорту [62];

- підвищити рівень культури, престижу й збагачення системи цінностей масового спорту та оздоровлення населення [57];

- вдосконалити чинну нормативно-правову базу;

- виявити додаткові джерела фінансування;

- створити пільгові системи оподаткування для організацій, які фінансово підтримують розвиток масового спорту;

- сформуванати й вдосконалити систему соціальних гарантій;

- розробити спеціальні маркетингові програми [24];

- реалізація розроблених моделей системи публічного управління розвитком масовим спортом та оздоровленням населення [15];

- вдосконалити сам процес функціонування системи управління за рахунок розробки нормативно-правової бази, повнішого переходу на програмно-цільове управління,

- пошук нових джерел фінансового й інформаційного забезпечення розвитку галузі [45];

- впровадити багаторівневу та багатопрофільну систему підготовки фахівців з розвитку масового спорту;

- розробити й затвердити нормативи кадрового забезпечення сфери масового спорту для формування державного замовлення на підготовку відповідних фахівців;
- удосконалити механізм залучення, підготовки та використання волонтерів у сфері оздоровлення населення та розвитку масового спорту [63];
- збільшити різноманітність видів занять масового спорту, спираючись на сучасні та популярні види рухової активності;
- організувати розширену адресну розсилку запрошень на спортивно-масові заходи, що плануються проводитись;
- проводити бесіди з учасниками та глядачами (в рамках спортивно-масових заходів) на тему оптимізації витрат коштів на заняття систематичною руховою активністю;
- забезпечити доступ населенню до бюджетних фізкультурно-спортивних об'єктів;
- залучати профільні громадські організації та волонтерів до проведення спортивно-масових заходів;
- організувати навчання усіх бажаючих, безпосередньо під час проведення спортивно-масових заходів, різним видам рухової активності для самостійних занять;
- використати проведення різноманітних заходів, як один зі шляхів донесення інформації до потенційних споживачів фізкультурно-оздоровчих послуг;
- використовувати мережу Інтернет в інформаційній підтримці спортивно-масових заходів;
- підвищувати фізкультурну грамотність населення шляхом проведення тематичних вікторин і різноманітних інтелектуальних ігор під час проведення спортивно-масових заходів;
- налагодити співпрацю з непрофільними організаціями різної форми власності для можливості використання їх матеріально-технічної бази в організації систематичної рухової активності населення;

- проводити моніторинг залучення учасників спортивно-масових заходів до систематичних занять руховою активністю;
- залучати до співпраці ЗМІ на етапі підготовки до проведення спортивно-масових заходів;
- збільшити різноманітність спортивно-масових заходів, спираючись на сучасні та популярні види рухової активності;
- збільшити обсяг пропаганди та реклами у планах діяльності організації;
- організувати розширену адресну розсилку із запрошеннями на спортивно-масових заходів, що плануються проводитись;
- проводити моніторинг уподобань населення задля швидкого впровадження популярних видів рухової активності;
- заохочувати спонсорів і меценатів брати активну участь не тільки в організації спортивно-масових заходів, а й у проведенні фізкультурно-оздоровчих послуг;
- забезпечити доступ різних верств населення до бюджетних фізкультурно-спортивних об'єктів;
- запорошувати на спортивно-масові заходи організації, що надають фізкультурно-оздоровчі послуги, задля можливості отримувати інформацію про можливі місця занять із «перших уст»;
- підвищувати фізкультурну грамотність населення шляхом проведення тематичних вікторин і різноманітних інтелектуальних ігор під час проведення спортивно-масових заходів;
- забезпечити доступ населенню різних вікових категорій до фізкультурно-спортивних об'єктів;
- організувати довідкові та консультаційні пункти безпосередньо під час проведення спортивно-масових заходів;
- використовувати проведення різноманітних заходів для донесення інформації до потенційних споживачів фізкультурно-оздоровчих послуг;
- проводити моніторинг залучення учасників спортивно-масових заходів до систематичних занять рухової активності;

- організувати навчання усіх бажаючих, безпосередньо під час проведення спортивно-масових заходів, різним видам рухової активності для самостійних занять;
- підвищувати фізкультурну грамотність населення шляхом проведення тематичних вікторин і різноманітних інтелектуальних ігор під час проведення спортивно-масових заходів [95];
- забезпечити проведення в установленому порядку атестації вчителів фізичного виховання і тренерів з видів спорту, що здійснюють свою діяльність у навчальних закладах;
- облаштувати спортивні споруди за місцем проживання населення;
- провести масових фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів серед різних груп населення;
- облаштувати місця для навчання плаванню на відкритих водоймищах, пляжах;
- щорічно проводити районні та приймати участь в обласній спартакіаді допризовної молоді;
- залучити населення до занять у клубах фізкультурно-спортивної спрямованості за місцем проживання та забезпечення їх функціонування;
- сприяти утворенню та функціонуванню спортивних клубів різних організаційно-правових форм власності у сільських населених пунктах, а також в організаціях, установах і на підприємствах агропромислового комплексу;
- проводити щорічні районні літні сільські спортивні ігри серед сільських рад та участь у обласних;
- ввести до штатного розпису селищної та сільських рад, підприємств, установ та організацій АПК посади інструктора-методиста з фізичної культури, відповідального за організацію та проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи у селах і селищі;
- забезпечити проведення фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів, участь у обласних змаганнях інвалідів, у т.ч. дітей-інвалідів;
- сприяти розвитку руху ветеранів фізичної культури і спорту.

- провести районні змагання з різних видів спорту серед ветеранів спорту, забезпечення їх участі у обласних і Всеукраїнських змаганнях;
- придбати лікарські медичні засоби й засоби медичного призначення для формування спортивної медичної аптечки по наданню невідкладної (першої долікарської) допомоги;
- придбати спортивне знаряддя, форми, кубків, грамот, і канцтоварів для проведення спортивно-масових заходів;
- забезпечити ефективне збереження та ремонт спортивних баз усіх форм власності, їх модернізації та утримання у належному технічному стані;
- забезпечити висвітлення у районних ЗМІ питань сфері масового спорту;
- залучення видатних спортсменів, ветеранів спорту до участі у масових фізкультурно-спортивних заходах.

Підбиваючи проміжний підсумок, слід зазначити, що комплексне вдосконалення підходів до використання механізмів публічного управління оздоровленням персоналу та розвитком масового спорту (на рівні з безпосереднім удосконаленням цих механізмів) має стати запорукою помітного покращання ситуації у цій царині як на рівні країни, так і в окремих її регіонах, а з тим – покращання якості життя населення як запоруки розбудови національної економіки.

ВИСНОВКИ

1. З'ясування специфіки розвитку масового спорту – найменш витратного та найбільш ефективного засобу форсованого фізичного й морального оздоровлення населення – застосувати комплекс спеціальних заходів медичного, гігієнічного, соціального, виховного і спортивного характеру, що спрямовані на поліпшення та зміцнення стану фізичного, соціального та психічного здоров'я населення. Зважаючи на суспільну значущість розвитку масового спорту як способу оздоровлення населення як об'єкту публічного управління – організуючим і регулюючим впливом органів публічної влади на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість і поведінку громадян з метою залучення їх до активної рухової діяльності під час дозвілля.

2. Дослідження діючих механізмів публічного управління розвитком масового спорту та оздоровленням населення – системну діяльність органів публічної влади шляхом застосування сукупності методів, засобів, важелів впливу із дотриманням наріжних принципів управлінської діяльності відповідно до функцій і владних повноважень задля розвитком масового спорту та оздоровленням населення. За формою впливу механізми (методи) публічного управління (у т.ч. в досліджуваній царині) поділяються на прямі (безпосереднього впливу) та непрямі (опосередкованого впливу); за способом управління: адміністративні, економічні, інституційні (правові), інституціональні, організаційні, соціально-психологічні. Механізми мають одночасно різні класифікаційні ознаки та передбачають використання (почасти, одночасне) використання відповідних засобів публічного управління.

3. За результатами оцінки результатів публічного управління розвитком масового спорту та оздоровленням населення виявлено таке: в Україні успішно реалізовано державний проєкт про реконструкції спортивних майданчиків навчальних закладів, призначених для зайняття футболом, міні-футболом,

баскетболом, стріт-болом, волейболом, настільним тенісом, гімнастикою, силовим багатоборством тощо. Також варта уваги довід Харкова, де завдяки реконструкції парку культури та відпочинку ім. М. Горького та численних скверів, а також прибудинкових територій, розміщено численні споруди для зайняття масовим спортом на «відкритому повітрі». До того ж, зокрема у Харкові, відкрито й успішно функціонують (навіть в умовах надзвичайної ситуації епідеміологічного характеру та військового стану) численні (у т.ч. мережеві) фітнес-центри, тренажерні зали тощо.

4. Проведена систематизація, дозволила виявити чимало проблем зі забезпеченням публічного управління оздоровленням населення та розвитком масового спорту, без вирішення яких неможливо докорінно покращити ситуацію у цій царині. Більше за те, надзвичайна ситуація епідеміологічного характеру (унаслідок пандемія COVID-19) та запровадження військового стану (повномасштабна військова агресія РФ), з одного боку, істотною мірою ускладнили розвиток масового спорту (особливо на територіях, де активно велися бойові дії, а також які потерпали від обстрілів і бомбардувань); з іншого – розширили масштаб використання різноманітних засобів оздоровлення (передусім, реабілітації) усіх тих, хто постраждав від військової агресії.

5. Виокремлено для подальшої адаптації до умов України передовий світовий досвід щодо оздоровлення населення та розвитку масового спорту: активне пропагування здорового способу життя та зайняттям масовим спортом; прийняття законодавчих актів й участь уряду та місцевих органів влади в розвитку й фінансуванні спорту, будівництві та утриманні спортивних споруд, оздоровчих центрів; забезпечення вільного доступу до масового спорту всіх громадян країни ([розвинуті країни](#)); створення сприятливих умов для фізичної активності ([країни ЄС, США, Канада, Китай, Японія...](#)); встановлення податкового заохочення до рухової активності ([Канада, Фінляндії](#)); створення мереж сучасних фітнес-центрів, які є об'єднанням в єдиній будівлі коворкінг-центра, фітнес-клуба та скалодрома ([США](#)); пріоритетність публічного управління оздоровленням населення та розвитком масового спорту на

локальному рівні (Австрія, Норвегія, Польща, Фінляндія та Франція); залучення до оздоровлення та розвитку масового спорту усіх верств населення (передусім, осіб з обмеженими можливостями (Румунія), національні меншини (Китай)).

6. Визначено такі перспективні напрями і засоби публічного управління для подальшого розвитку масового спорту та оздоровлення населення: створення умов для розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності у сфері освіти і за місцем проживання та відпочинку населення; розвиток масового спорту серед сільського населення; фізкультурно-оздоровча робота серед інвалідів і ветеранів спорту; інформаційно-пропагандистське, матеріально-технічне й фінансове забезпечення розвитку масового спорту та оздоровлення населення.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Абдельрахман Ма Найрат. Формування державної політики у сфері фізичної культури і спорту у Палестині: автореф. дис. ... к.фіз.вих.: 24.00.02. Київ, 2003. 18 с.
2. Алікова О.М. Конституційні засади вдосконалення системи управління фізичною культурою і спортом в Україні в контексті адміністративно-територіальної реформи. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. № 26. С. 177–182.
3. Алікова О.М. Організаційно-правові форми діяльності державних органів у сфері фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. № 25. С. 210–214.
4. Андрєєва О., Благій О., Фандикова Л. Стан і напрями удосконалення системи підготовки кадрів з рекреації та оздоровчої фізичної культури. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2002. № 2–3. С. 24–26.
5. Бабаєв В.М., Волик С.В. Міжнародні спортивні змагання: механізми державного впливу на регіональний розвиток: монографія. Харків: Вид-во ХНУМГ, 2016. 213 с.
6. Батюк А.М. Роль масового спорту в соціалізації молоді сучасної України. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 77. С. 87–94.
7. Белікова Н. Оздоровлення студентів спеціальної медичної групи засобами аеробних фітнес-програм. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2015. № 1. С. 31–34.
8. Биркович В.І. Удосконалення державного регулювання розвитку туризму на місцевому рівні. *Регіональна політика та місцеве самоврядування*. 2007. № 4. С. 157–163.
9. Близнюк А.М., Давиденко Л.І., Коніщева Н.Й. Механізми державного регулювання спортивної сфери України: сутність та шляхи удосконалення. *Вісник ДІТБ*. 2007. № 11. С. 76–84.

10. Бондар Т., Головійчук І. Фізична активність підлітків у закладах оздоровлення та відпочинку: мотиви та інтереси. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2019. № 4. С. 49–53.

11. Брайко Н.І., Ігнатенко Н.В. Рухова активність як засіб оздоровлення студентів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. (Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт))*. 2015. Вип. 12. С. 22–25.

12. Булатова М., Литвин О. Здоров'я та фізична підготовленість населення України. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2004. № 1. С. 3–9.

13. Вавренюк С.А. Державні механізми вдосконалення сфери фізкультурно-спортивних послуг. *Державне регулювання науково-освітнього забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців у сфері цивільного захисту: матеріали конф., 19–20 березня 2014 р. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2014. С. 25–27.*

14. Вавренюк С.А. Закордонний досвід державного управління розвитком фізичної культури і спорту. *Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць*. Харків: ХарРІ НАДУ «Магістр», 2014. Вип. 4. С. 163–167.

15. Вавренюк С.А. Механізми державного управління розвитком фізичної культури і спорту у вищих навчальних закладах України: дис. ... к.держ.упр.: 25.00.02. Харків, 2015. 205 с.

16. Вавренюк С.А. Структурно-функціональна модель системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 21. С. 154–158.

17. Вострокнутов Л.Д. Генезис і розвиток правових норм в галузі фізичної культури і здорового способу життя українського народу: від звичаєвого права до законодавства початку ХХ ст.: автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.01. Харків, 2003. 20 с.

18. Вужинська Г. Система оздоровлення та відпочинку дітей у Львівській області: сучасний стан, просторові особливості, проблеми. *Вісник Львівського університету. (Серія: Географічна)*. 2015. Вип. 49. С. 47–57.

19. Гасюк І.Л. Державна політика й галузеві програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні. *Університетські наукові записки: часопис ХУУП*. 2010. № 1. С. 185–195.

20. Гасюк І.Л. Механізми державного управління фізичною культурою та спортом в Україні: автореф. дис. ... д.держ.упр.: 25.00.02. Київ, 2013. 42 с.

21. Гасюк І.Л. Нормативно-правові засади удосконалення діяльності галузі «фізична культура і спорт». *Економіка та держава*. 2013. № 10. С. 119–121.

22. Гасюк І.Л. Організаційно-правові основи функціонування фізкультурно-спортивних організацій в Україні. *85 років освітнього шляху. Сторінки історії Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 05–06 жовтня 2006 р. Хмельницький: РВВ ХГПА, 2006. С. 110–115.

23. Гасюк І.Л. Пріоритетні напрями удосконалення системи державного управління фізичною культурою і спортом. *Економіка та держава*. 2013. № 11. С. 129–132.

24. Голод Д.І. Організаційно-педагогічні аспекти розвитку олімпійських видів спортивної боротьби в Україні у 80-і – 90-і роки: автореф. дис. ... к.фіз.вих.: 24.00.01. Київ, 2000. 19 с.

25. Діти і молодь Львівської області: статистичний збірник. Львів: ГУ статистики у Львівській області, 2014. 151 с.

26. Дмитренко Г.В. Державне управління в контексті ефективності використання бюджетних коштів, виділених на оздоровлення та відпочинок дітей. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 10. С. 73–76.

27. Довгенько Ю.І. Програмно-цільове управління матеріально-технічною базою олімпійського та параолімпійського спорту в Україні: автореф. дис. ... к.фіз.вих.: 24.00.01. Київ, 2006. 21 с.

28. Докаленко А. Особливості організації оздоровлення та відпочинку дітей: закордонний досвід. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 5. С. 35–46.

29. Докаленко А.А. Нормативно-правове забезпечення оздоровлення дітей у літній період. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. (Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт))*. 2018. Вип. 4. С. 54–58.

30. Долгова К.С. Просторовий аналіз забезпеченості дитячими закладами оздоровлення та відпочинку територіальних одиниць України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. (Серія: Географія)*. 2018. Вип. 2. С. 35–38.

31. Дудчук М.В. Теоретико-методологічні засади формування системи спорту для всіх в Україні: автореф. дис. ... д.фіз.вих.: 24.00.02. Київ, 2009. 39 с.

32. Дутчак М. Стратегія і тактика розвитку спорту для всіх в Україні. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2003. № 16. С. 3–16.

33. Дутчак М.В. Спорт для всіх в Україні: теорія та практика. Київ: Олімп, літ-ра, 2009. 279 с.

34. Єднак В. «SHUTTLE TIME»: навчальний проєкт всесвітньої федерації бадмінтону. *Молодь та олімпійський рух: збірник тез доп. X міжнар. наук. конф.*, 24–25 травня 2017 р. Київ, 2017. С. 254–255.

35. Єднак В. «Дитяча легка атлетика»: інноваційний проєкт розвитку масового спорту. *Молода спортивна наука України*. Львів : ЛДУФК, 2017. Вип. 21. С. 13.

36. Єднак В. Інноваційні проєкти міжнародних спортивних федерацій з розвитку масового спорту. *Вісник Прикарпатського університету. (Серія: Фізична культура)*. 2017. Вип. 25–26. С. 113–116.

37. Єрмоєнко Е.А. Хортинг – національний вид спорту України: методичний посібник. Київ: Паливода А.В., 2014. 1064 с.

38. Імас Є.В., Мічуда Ю.П. Економічні проблеми розвитку сфери фізичної культури і спорту в перехідних суспільних системах. *Економіка і держава*. 2006. № 2. С. 40–43.

39. Інформаційно-аналітичні матеріали з питання парламентських слухань на тему: «Шляхи розвитку фізичної культури і спорту в умовах

децентралізації влади». URL: <http://komsport.rada.gov.ua/uploads/documents/30534.pdf/> (дата звернення: 21.11.2017).

40. Калініченко А. До понятійно-категоріальної визначеності дефініцій системи дитячого оздоровлення та відпочинку. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. Вип. 4. С. 7–11.

41. Калініченко А. Механізми організації дитячого оздоровлення та відпочинку: зарубіжний досвід. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. Вип. 3. С. 92–100.

42. Калініченко А. Особливості нормативно-правового забезпечення системи оздоровлення та відпочинку дітей в Україні. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2014. Вип. 15. С. 30–43.

43. Калініченко А. Шляхи забезпечення ефективності організації оздоровлення та відпочинку дітей. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. Вип. 2. С. 64–66.

44. Коломоєць Г., Савчук О. Хортинг у дошкільному навчальному закладі як метод фізичного оздоровлення та патріотичного виховання дітей. *Теорія і методика хортингу*. 2014. Вип. 2. С. 102–109.

45. Кононович В.Г. Теоретичні і правові основи державного управління фізичною культурою і спортом в Україні. *Університетські наукові записки: зб. наук. пр. Хмельницький*, 2013. № 2. С. 40–44.

46. Корносенко О.К. Роль фітнесу в системі оздоровчої фізичної культури. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. (Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт)*. 2013. Вип. 112. С. 228–232.

47. Король Г.М., Пилипенко Н.В. Стан і завдання фізичної культури та спорту на сучасному етапі формування економіки України. *Освіта в галузі фізкультури: стан, проблеми, перспективи: матеріали всеукр. наук. конф. 09–11 жовтня 1996 р. Львів, 1996. Ч. 1. С. 34–36.*

48. Кравченко О., Резніченко І, Кучер Г., Білошкурська С. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку: інклюзивний аспект. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2021. Вип. 4. С. 35–45.

49. Красовська О. Оздоровлення – для одних, «відпочинкові послуги» – для інших. *Віче*. 2013. № 11. С. 47–49.

50. Кудлата К.В. Державне управління фізичною культурою та спортом на регіональному рівні: поняття та сутність. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 23. С. 156–160.

51. Кудлата К.В. Нормативно-правові та функціональні засади державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні. *Економіка та держава*. 2014. № 3. С. 144–148.

52. Кузьменко О.О. Реалізація державної політики у сфері фізичної культури і спорту. *Держава та регіони. (Серія: Державне управління)*. 2010. № 1. С. 53–57.

53. Кузьменко О.О. Сучасний стан державного управління фізичною культурою й спортом в Україні та Європі. *Держава та регіони. (Серія: Державне управління)*. 2011. № 3. С. 36–41.

54. Куликовський С.С. Актуальний стан системи відпочинку та оздоровлення дітей в Україні. *Вісник Черкаського університету. (Серія: Педагогічні науки)*. 2015. № 10. С. 84–89.

55. Кухтій А.О. Організаційні основи розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні впродовж ХХ століття: автореф. дис. ... к.фіз.вих.: спец. 24.00.02. Львів, 2002. 22 с.

56. Лукашук В.І. Тенденції розвитку спорту в умовах ринкових перетворень: автореф. дис. ... к.соціол.н.: 22.00.04. Харків, 2006. 23 с.

57. Люта Л.П. Інституціоналізація спорту: динаміка структурних змін: автореф. дис. ... к.соціол.н.: 22.00.03. Київ, 2007. 14 с.

58. Мальона С. Право – специфічний засіб управління фізичною культурою і спортом. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2006. № 4. С. 108–110.

59. Матвійчук М.І. Система оздоровлення та відпочинку дітей в Україні та за кордоном: порівняльний аспект. *Молодий вчений*. 2018. № 12.1. С. 45–49.

60. Мичуда Ю.П., Жуляев В.Н. Особенности финансирования массового спорта в Европе в начале XXI века. *Физическое воспитание студентов*. 2013. № 1. С. 283–287.

61. Міська програма оздоровлення та відпочинку дітей і учнівської молоді на 2021–2025 роки від 30 квітня 2021 р. № 7–13/8. URL: <https://uman-rada.gov.ua/index.php/dokumenty/...> (дата звернення: 30.08.2021).

62. Мічуда Ю.П. Функціонування та розвиток сфери фізичної культури і спорту в умовах ринку: автореф. дис. ... д.фіз.вих.: 24.00.02. Київ, 2008. 37 с.

63. Моїсеєва С. Проблеми державної кадрової політики України у сфері фізичної культури та спорту. *Державне управління та місцеве самоврядування*: зб. наук. пр. Дніпропетровськ: Вид-во ДРІДУ НАДУ, 2012. № 4. С. 243–251.

64. Мулик К.В., Максимова К.В. Культурологічна еманация фітнес-культури як засіб оздоровлення студентської молоді. *Педагогіка та психологія*. 2017. Вип. 58. С. 217–227.

65. Наконечний Ю.Б. Проблема понятійної розбіжності в реалізації державного регулювання розвитку фізичної культури молоді. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. (Серія: Управління). 2012. № 4. С. 227–233.

66. Нестерова А.В. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення розвитку дитячо-юнацького спорту в Україні. *Педагогіка, психологія та медичко-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2009. № 7. С. 125–128.

67. Нікітенко С.В. Організація управління заняттям фізичною культурою та спортом в Україні місцевими органами влади. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. (Серія: Державне управління). 2013. Т. 214. Вип. 202. С. 55–58.

68. Нікітенко С.В. Проблеми сучасного кадрового менеджменту органів управління фізичною культурою та спортом в Україні. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. (Серія: Державне управління). 2014. Т. 223. Вип. 235. С. 61–65.

69. Нікітенко С.В. Розвиток фізкультури та спорту на Херсонщині (1944–1991 рр.): автореф. дис. ... к.і.н.: 07.00.01. Миколаїв, 2010. 23 с.

70. Нікітенко С.В. Роль держави у розвитку фізичної культури і спорту. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*

комплексу «Києво-Могилянська академія». (Серія: Державне управління). 2012. Т. 194. Вип. 182. С. 55–59.

71. Нікітенко С.В. Роль місцевого самоврядування в налагодженні фізкультурно-масової роботи та підготовки спортсменів вищої кваліфікації. *Таврійський науковий вісник. (Серія: Економіка)*. 2020. Вип. 1. С. 194–201.

72. Нікітенко С.В. Теоретично-правові підвалини функціонування фізичної культури і спорту в Україні. *Держава та регіони. (Серія: Державне управління)*. 2016. № 2. С. 75–78.

73. Ніколайчук О.П. Нормативно-правове забезпечення фізичного виховання та масового спорту школярів і студентської молоді сучасної Румунії. *Молодий вчений*. 2017. № 3.1. С. 226–229.

74. Постернак І.В. Аквааеробіка як засіб оздоровлення молоді. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. (Серія: Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини)*. 2017. Вип. 10. С. 425–433.

75. Про затвердження Програми з підтримки і функціонування діючих, відновлення закритих і будівництва нових дитячих закладів оздоровлення і відпочинку на 2014–2020 роки. Рішення Львівської обласної ради від 17 червня 2014 р. № 1133. URL: [http://gw1.oblrada.lviv.ua/rada/rishennialor.nsf/...](http://gw1.oblrada.lviv.ua/rada/rishennialor.nsf/)

76. Про оздоровлення та відпочинок дітей. Закон України від 4 вересня 2008 р. № 375-VI. <http://www.portal.rada.gov.ua>. (дата звернення: 02.12.2022 р.)

77. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми оздоровлення та відпочинку дітей і розвитку мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку на період до 2017 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 549-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/549-2013-p> (дата звернення: 02.12.2022 р.)

78. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 828-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>. (дата звернення: 02.12.2022 р.)

79. Рейтинг китайских любимых видов спорта. URL: https://www.sohu.com/a/234845876_791821 (дата доступу: 09.11.2020)

80. Репкіна Ю.М. Адміністративно-правові основи регулювання фізичної культури і спорту: автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.07. Київ, 2010. 22 с.

81. Рубан В. Особливості педагогічних технологій оздоровлення школярів у процесі фізичного виховання. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2017. № 3. С. 163–167.

82. Сайкіна Е.Г., Пономарев Г.Н. Семантические аспекты отдельных понятий в области фитнеса. *Теория и практика физической культуры*. 2011. № 8. С. 6–10.

83. Сватенков О.В. Система організаційних форм роботи з дітьми в умовах закладу оздоровлення і відпочинку. *Наука і освіта*. 2016. № 10. С. 87–92.

84. Сіренко Р.Р. Державна політика ефективного управління системою фізичної культури та масового спорту в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2017. № 2. С. 116–120.

85. Сітнікова Н.С. Шляхи вдосконалення механізмів державне регулювання зимового олімпійського руху в Україні. *Держава та регіони. (Серія: Державне управління)*. 2011. № 1. С. 177–180.

86. Скачедуб Н. Використання інноваційних засобів оздоровлення студентів вищих педагогічних навчальних закладів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 8. С. 224–232.

87. Скачедуб Н. Оздоровлення студентів вищих педагогічних навчальних закладів засобами легкої атлетики. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 3. С. 208–218.

88. Смірнов К.М., Черевичко О.Г. Використання занять з плавання для оздоровлення студентів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. (Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт)*. 2013. Вип. 112. С. 325–327.

89. Сокаль В., Міцкевич Ю. Особливості фітнес-програм, спрямованих на оздоровлення дітей шкільного віку. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 1. С. 189–192.

90. Солодовник Ю.О. Необхідність державного регулювання в галузі рекреації та оздоровлення. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. (Серія: Економічні науки)*. 2011. Вип. 4. С. 249–253.

91. Соціальна педагогіка: підручник. 4-те вид. виправ. та доп. / за ред. проф. А. Капської. Київ: ЦУЛ, 2009. 488 с.
92. Стасанюк Н.С., Дяченко Л.І. Регулювання регіонального ринку рекреаційних послуг. *Вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2008. № 18. С. 125–129.
93. Тесленок І.М., Трибой І.А. Управління стратегічними змінами підприємств сфери оздоровлення та відпочинку. *Бізнес Інформ*. 2020. № 9. С. 291–297.
94. Топорков В.Г., Куриленко Є.О. Фітнес-центри як структурний елемент системи оздоровлення населення. *Містобудування та територіальне планування*. 2017. Вип. 63. С. 439–444.
95. Турка Р., Жданова О., Чеховська Л., Шевців У. Діяльність організацій системи спорту для всіх щодо ефективного проведення спортивно-масових заходів. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2021. № 2.
96. Черевичко А.В. Природно-біологічне обґрунтування оздоровлення студентів технічних спеціальностей до їх професійної діяльності засобами гімнастики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. (Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт))*. 2014. Вип. 9. С. 156–160.
97. Черепов О.В., М'ясоєденков К.О., Копилов О.М. Сучасні проблеми розвитку оздоровчо-рекреаційної фізичної культури. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. 2011. Вип. 13. С. 411–417.
98. Чжу Фен. Організаційно-управлінські аспекти діяльності органів управління фізичною культурою і спортом у провінції Хебей Китайської народної Республіки: автореф. дис. ... к.фіз.вих.: 24.00.02. Харків, 2010. 24 с.
99. Чорна Л.В. Інноваційні підходи до організації літнього дитячого оздоровлення. *Карпатський край*. 2015. № 1–2. С. 225–230.
100. Шамардіна Г.М., Шуба Л.В. Фізична культура як засіб оздоровлення дітей молодшого шкільного віку. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. (Серія: Валеологія: сучасність і майбутнє)*. 2012. № 996. Вип. 12. С. 94–98.

101. Шевцова О.Й., Качула С.В. Концептуальні засади удосконалення фінансового механізму розвитку людського потенціалу в Україні. *Вісник Дніпропетровського університету. (Серія: Економіка)*. 2012. № 6. URL: <http://www.nbuiv.gov.ua>. (дата звернення: 02.12.2022 р.)

102. Шевчук І.В. Методологічні аспекти державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні. *Науковий вісник Академії муніципального управління. (Серія: Управління)*. 2014. Вип. 3. С. 243–251.

103. Шевчук І.В. Організаційний механізм державного управління фізичною культурою і спортом на регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 14. С. 136–142.

104. Шепеленко Т.В., Буц А.М., Луценко Л.С. Впровадження методики занять аеробікою з групами СМГ щодо забезпечення ефективності процесу оздоровлення. *Здоров'я, спорт, реабілітація*. 2015. № 1. С. 111–113.

105. Юсеф Юсеф Алі. Соціальні та організаційно-правові аспекти розвитку фізичної культури і спорту в Республіці Ліван: автореф. дис. ... к.фіз.вих.: 24.00.02. Київ, 2011. 23 с.

106. Янкевич В. Системний аналіз – методологічна основа реформування управління і освіти. *Освіта і управління*. 1998. Т. 2. № 1. С. 31–37.

107. Ярова Н.Г. Організаційно-правове регулювання в галузі спорту в Україні: автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.07. Ірпінь, 2009. 26 с.

108. Ячнюк М.Ю., Ячнюк І.О., Ячнюк Ю.Б. Легкоатлетичний біг як засіб оздоровлення різних верств населення. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. (Серія: Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини)*. 2019. Вип. 12. С. 103–106.

109. Dėl Vaikų sveikos gyvensenos įgūdžių įtvirtinimo vasaros poilsio stovyklose 2016–2019 metų programos patvirtinimo. *Mažeikių rajono savivaldybės taryba*. 2015-12-18. № T1-354 URL: <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7aa12a60a8ce11e59010bea026bdb259?jfwid=14shvj39>.